

Wieloletni Plan Naukowy
Instytutu Ekspertyz Ekonomicznych i Finansowych w Łodzi
na lata 2024-2028

Łódź, wrzesień 2023

Spis treści

1. Narzędzia nadzoru korporacyjnego w przeciwdziałaniu i wykrywaniu przestępstw gospodarczych.....	3
2. Ocena i doskonalenie metodyki z zakresu finansów i rachunkowości wykorzystywanej w procesach upadłościowych i naprawczych	8
3. Systemy rachunkowości w warunkach konfliktów zbrojnych.....	11
4. Przeciwdziałanie unikaniu opodatkowania i oszustwom podatkowym.....	13
5. Nieprawidłowości w obszarze funkcjonowania instytucji kredytowych.....	15
6. Analiza i ocena polityki inwestycyjnej i informacyjnej funduszy inwestycyjnych.....	17
7. Ocena nieprawidłowości rynku usług ubezpieczeniowych	19
8. Analiza skali, skutków oraz sposobów wykorzystania kryptowalut do zjawiska prania brudnych pieniędzy	21
9. Charakterystyka procederu odwróconego łańcucha dystrybucji leków w kontekście ekonomicznego wpływu na podmioty biorące udział w obrocie farmaceutycznym i interesy fiskalne państwa, a ochrona zdrowia pacjentów	23
10. Narzędzia sztucznej inteligencji w przetwarzaniu i analizie danych	26
11. Skuteczność działań podejmowanych przez jednostki samorządu terytorialnego w celu optymalizacji zadłużenia	28
12. Przestanki niskiej skuteczności i efektywności działalności organizacji tworzących system kontroli publicznej w Polsce	31

1. Narzędzia nadzoru korporacyjnego w przeciwdziałaniu i wykrywaniu przestępstw gospodarczych

1.1 Cel naukowy

Głównym celem naukowym projektu jest ocena oraz doskonalenie narzędzi nadzoru korporacyjnego w warunkach funkcjonowania polskiej gospodarki. Badaniu poddane zostanie analiza funkcjonowania systemu corporate governance z perspektywy:

- właścicieli (w szczególności funkcjonowania rad nadzorczych w świetle obowiązków wynikających z kodeksu handlowego – jako strony nadzorującej działanie zarządu),
- zarządu (strony realizującej/wypełniającej postawę dobrego gospodarza, w tym realizującej obowiązki sprawozdawcze),
- audytu (zewnętrznego, wewnętrznego oraz śledczego – jako narzędzi zewnętrznej weryfikacji prowadzonej działalności gospodarczej przez badane podmioty gospodarcze).

1.2 Znaczenie projektu

Odpowiedzialne zarządzanie oraz zgodność z przepisami prawa i przyjętymi standardami postępowania jest integralnym elementem współczesnych procesów biznesowych. Rozwiązaniem gwarantującym takie sposoby zarządzania jest system nadzoru korporacyjnego. W ostatnim czasie na znaczeniu zyskuje system zgodności (compliance system), do którego głównych jego zadań należy:

- zapobieganie i minimalizowanie ryzyka prowadzenia działalności w sposób niezgodny z przepisami prawa oraz regulacjami wewnętrznymi,
- zapobieganie stratom finansowym spowodowanym ewentualnymi karami w związku z działalnością niezgodną z prawem,
- zapobieganie utracie dobrej marki i reputacji spowodowanych brakiem przestrzegania norm prawnych, etycznych, branżowych, społecznych itp.

Polskie prawodawstwo nie stworzyło żadnych bezpośrednich autorskich norm, które regulowałyby funkcjonowanie compliance. Wymagania corporate compliance w Polsce dotyczą jedynie podmiotów objętych nadzorem finansowym. Normy te zostały przyjęte w wyniku recepcji międzynarodowych standardów (np. Bazylejskiego Komitetu Nadzoru Bankowego oraz inicjatyw UE).

Współczesne realia rynkowe charakteryzują się dynamicznym oraz ekspansywnym rozwojem norm prawnych regulujących oraz sankcjonujących działalność gospodarczą oraz stałym zaostrzaniem przez ustawodawców na świecie odpowiedzialności podmiotów prawa spółek handlowych oraz ich organów za zapewnienie compliance. Brak skoordynowania oraz jednolitej kontroli na najwyższym poziomie działań o charakterze compliance, kończył się w ostatnich dwóch dziesięcioleciach różnego rodzaju skandalami korporacyjnymi.

Tym samym w tak określonym otoczeniu gospodarczo – prawnym jednostki, istotnie ważna staje się postawa dobrego gospodarza, która w sytuacjach ogólnego i nieprecyzyjnego określenia uprawnień i obowiązków osoby zobowiązanej do zajmowania się sprawami majątkowymi lub działalnością powinna odwoływać się do zasad obowiązujących w danej sferze obrotu z uwzględnieniem natury prawnej oraz tradycji i praktyki wykonywania tego rodzaju czynności. Tym samym postawa dobrego gospodarza winna wypełniać zadania stawiane systemowi compliance.

Badaniu poddane zostanie analiza funkcjonowania systemu compliance z perspektywy:

- zarządu (strony realizującej/wypełniającej postawę dobrego gospodarza),

- nadzoru właścicielskiego (w szczególności rad nadzorczych w świetle obowiązków wynikających z kodeksu handlowego – jako strony nadzorującej działanie zarządu),
- audytu (zewnętrznego, wewnętrznego oraz śledczego – jako narzędzi zewnętrznej weryfikacji prowadzonej działalności gospodarczej przez badane podmioty gospodarcze).

1.3 Koncepcja i plan badań

Sformułowany główny cel naukowy projektu wiąże się z realizacją następujących celów szczegółowych:

- analiza porównawcza i ocena wytycznych, standardów i regulacji prawnych w zakresie compliance (oceny zgodności),
- doskonalenie narzędzi nadzoru właścicielskiego w zakresie realizacji powierzonych mu zadań i obowiązków wynikających z kodeksu spółek handlowych
- analiza zasad i implementacji budowy systemu compliance wynikające z prawa holdingowego
- identyfikacja i analiza przyczyn, ocena skutków braku realizacji przez podmioty gospodarcze obowiązków określonych w ustawie z dnia 29 września 1994. tzn. oraz w prawie o obrocie papierami wartościowymi
- doskonalenie narzędzi nadzoru korporacyjnego w warunkach funkcjonowania polskiej gospodarki przez budowę propozycji modelu funkcjonowania systemu nadzoru właścicielskiego jako elementu systemu compliance oraz opracowanie wytycznych ich funkcjonowania oraz wytycznych dla wykorzystania systemów compliance przy opracowaniu opinii biegłych z zakresu rachunkowości i finansów w postępowaniach sądowych

Do wskazanych celów szczegółowych projektu zostały przypisane następujące zadania badawcze:

A. Analiza porównawcza i ocena wytycznych, standardów i regulacji prawnych w zakresie compliance (oceny zgodności) w różnych krajach.

Analiza porównawcza i ocena wytycznych, standardów i regulacji prawnych w zakresie compliance będzie obejmować następujące działania

1. Studia literatury i dokumentów prawnych obejmą analizę dostępnych wytycznych, standardów oraz regulacji prawnych związanych z compliance w każdym z badanych krajów z uwzględnieniem analizę porównawczą w obszarach, terminologii, stosowanych narzędzi, sposobu wdrożenia i efektywności systemów compliance funkcjonujących w różnych krajach.
2. Porównanie różnic i podobieństw, w ramach którego nastąpi identyfikacja głównych różnic i podobieństw między badanymi standardami i wytycznymi w zakresie compliance.
3. Analiza studiów przypadków dostępnych w literaturze przedmiotu, które pozwolą na zidentyfikowanie praktyk stosowanych przez przedsiębiorstwa w celu spełnienia wymagań compliance oraz analiza konkretnych przypadków, które ilustrują wyzwania i sukcesy związane z tym obszarem.

B. Doskonalenie narzędzi nadzoru właścicielskiego w zakresie realizacji powierzonych mu zadań i obowiązków wynikających z kodeksu spółek handlowych

Reforma nadzoru właścicielskiego (będąca efektem nowelizacji KSH) wiązała się z wprowadzeniem nowych obowiązków i uprawnień rady nadzorczej.

Szereg przepisów nowej ustawy dotyczył przyznania radzie nadzorczej (a także komisji rewizyjnej w spółce z ograniczoną odpowiedzialnością i radzie dyrektorów w prostej spółce akcyjnej) dodatkowych uprawnień, które – w założeniu ustawodawcy – mają zapewnić jej skuteczniejsze sprawowanie nadzoru, zwłaszcza w ramach grupy spółek (przepisy znajdują jednak zastosowanie również do spółek niewchodzących w skład takiej grupy). Tym samym doprecyzowano kompetencje rady w zakresie badania ksiąg i dokumentów spółki oraz zobowiązano zarząd do niezwłocznego przekazywania dokumentów żądanych przez radę nadzorczą. Nałożono na biegłego rewidenta (w przypadku audytów

ustawowych) obowiązek uczestnictwa w posiedzeniu rady, którego tematem jest ocena sprawozdań finansowych. Rada może również ustanawiać doraźne lub stałe komitety, składające się z członków rady, a także zatrudniać doradców w celu zbadania spraw dotyczących spółki lub jej majątku. Co ciekawe, zawarcie umowy z doradcą odbywa się z pominięciem zarządu, ale za to zarząd będzie zobowiązany dostarczać doradcy informacji lub dokumentów.

Tym samym badanie wypełnia lukę informacyjną – istotną z punktu widzenia systemu compliance – tzn. rozwiązania kodeksowe prezentują jedynie poszerzony katalog praw i obowiązków członków rady nadzorczej a istniejąca literatura branżowa nie dostarcza informacji o szczegółowych zasadach (procedurach, technikach, narzędziach) funkcjonowania nadzoru właścicielskiego w świetle obowiązującego prawa. Efektem końcowym badania będzie zaprezentowanie modelu funkcjonowania rady nadzorczej zawierającego szczegółowe procedury, narzędzia umożliwiające wykonywanie powierzonych jej zadań i obowiązków.

Zadanie to będzie obejmowało również weryfikację realizacji obowiązków sporządzania sprawozdań rad nadzorczych oraz analizę ich ze szczególnym uwzględnieniem kwestii dotyczących wdrożenia i funkcjonowania systemu zarządzania zgodnością

C. Analiza zasad i implementacji budowy systemu compliance wynikające z prawa holdingowego

Badanie ma przybliżyć szczegółową problematykę związaną ze stosowaniem prawa holdingowego w ramach grup spółek tj. materii uznanej za jedną z największych (czy nawet największą) i rewolucyjnych nowelizacji Kodeksu spółek handlowych. Ustawa z 9.02.2022 r. o zmianie ustawy – Kodeks spółek handlowych oraz niektórych innych ustaw (Dz.U. poz. 807) - wprowadziła do polskiego prawa regulacje prawnej prawa holdingowego (prawa grup spółek, prawa koncernowego), które – w szerokim znaczeniu doktrynalnym – reguluje relacje prywatno - prawne pomiędzy spółką dominującą i jej spółkami zależnymi, w sposób uwzględniający interes wierzycieli, członków organów oraz drobnych wspólników (akcjonariuszy) spółki zależnej. Nowelizacja, która dotyczy prawa holdingowego ma charakter systemowy i może nieść za sobą daleko idące konsekwencje dla uczestników obrotu. Prawo holdingowe tym samym stało się wyzwaniem dla systemu compliance w zakresie zasad jego wdrożenia, stosowania i monitorowania efektów. Regulacje dotyczące prawa holdingowego mają istotne znaczenie z punktu widzenia spółek funkcjonujących w ramach grup kapitałowych oraz spółek międzynarodowych. Z perspektywy grupy kapitałowej, istotny jest interes ekonomiczny całej grupy, a nie wyłącznie poszczególnych jej uczestników. Z jednej strony, wobec dotychczasowego braku stosownych regulacji w Kodeksie spółek handlowych, wielu menadżerów takich spółek szukało odpowiedzi na pytanie jak na gruncie przepisów prawa polskiego traktować wiążące polecenia określonego zachowania lub podjęcia określonej decyzji, wydane przez spółkę dominującą. Z drugiej strony, bez nowych regulacji holdingowych, spółka zależna nie nabyłaby szeregu praw umożliwiających dochodzenie od spółki dominującej roszczeń wynikających z podjętych przez nią decyzji ekonomicznych naruszających bezpieczeństwo finansowe spółki zależnej.

Badanie wypełnia lukę informacyjną – jaką jest analiza funkcjonowania systemu compliance – w ramach prawa holdingowego.

D. Identyfikacja i analiza przyczyn, ocena skutków braku realizacji, czy naruszeniem przez podmioty gospodarcze obowiązków określonych w ustawie o rachunkowości oraz z prawa o publicznym obrocie papierami wartościowymi

Ważnym elementem systemu corporate governance, w tym systemu zapewniania zgodności jest wypełnianie obowiązków sprawozdawczych wynikających z ustawy o rachunkowości i prawa o publicznym obrocie papierami wartościowymi. Brak wypełnienia obowiązków sprawozdawczych lub ich nieprawidłowe wypełnienie prowadzi do zaburzenia pewności i przejrzystości obrotu gospodarczego.

Z analizy zrealizowanej w Departamencie do Spraw Przystępności Gospodarczej Prokuratury Krajowej czynności wynika, iż w okresie od dnia 1 czerwca 2022 r. do dnia 1 grudnia 2022 r. na terenie kraju, na

szczeblu prokuratur okręgowych i rejonowych, zarejestrowano łącznie 30.688 spraw o czyny z art. 77 i z art. 79 ustawy z dnia 29 września 1994 r. o rachunkowości. Rodzi to potrzebę podjęcia badań w tym zakresie.

Podkreślić należy, iż niewypełnianie obowiązków wynikających ustawy o rachunkowości i co do sprawozdawczości finansowej i/lub prawa o publicznym obrocie papierami wartościowymi może być bowiem pierwszym istotnym sygnałem, świadczącym o:

- nieprawidłowości funkcjonowania systemu zapewniania zgodności i systemu corporate governance,
- istnieniu poważnego konfliktu między właścicielami (udziałowcami, akcjonariuszami) podmiotu gospodarczego),
- zagrożeniu kontynuacji działalności podmiotu gospodarczego,
- zaprzestaniu działalności podmiotu gospodarczego bez wypełnienia obowiązków ciążących na jego organach.

Brak sporządzenia sprawozdań finansowych lub opóźnienia w jego wypełnieniu może być również przesłanką tego, że działalność danego podmiotu nie służy typowym celom gospodarczym, a stanowi element modus operandi sprawców dopuszczających się przestępstw w szeroko pojętym obrocie gospodarczym i wykorzystujących tego rodzaju podmioty m.in. przy popełnianiu czynów związanych z uszczupleniami należności publicznoprawnych, oszustwach, czy nadużyciach w zakresie obrotu instrumentami funkcjonującymi na rynku kapitałowym.

Istotnymi czynnikami wpływającymi na Brak wypełnienia obowiązków sprawozdawczych lub ich nieprawidłowe wypełnienie w ostatnich latach było również wystąpienie pandemii oraz zmiana formy obowiązków sprawozdawczych wynikająca z zmian ustawy z dnia 20 sierpnia 1997 r. o Krajowym Rejestrze Sądowym (Dz.U. z 2023 r., poz. 685, ze zm.) oraz Rozporządzenie delegowane Komisji (UE) 2018/815 z dnia 17 grudnia 2018 r. uzupełniające dyrektywę 2004/109/WE Parlamentu Europejskiego i Rady w odniesieniu do regulacyjnych standardów technicznych dotyczących specyfikacji jednolitego elektronicznego formatu sprawozdawczego, które wprowadziły wymóg sporządzania i publikowania sprawozdań w elektronicznej formie sprawozdawczej.

Badania w tym obszarze pozwolą na sformułowanie wytycznych odnośnie do funkcjonowania Krajowego Rejestru Sądowego w kierunku podniesienia efektywności realizacji obowiązków w zakresie sprawozdawczości finansowej, a tym samym spadku ilości prowadzonych w tym przedmiocie postępowań karnych i wytycznych dla biegłych z zakresu rachunkowości i finansów.

E. Doskonalenie narzędzi nadzoru korporacyjnego w warunkach funkcjonowania polskiej gospodarki

Badania przeprowadzone we wcześniejszych etapach pozwolą na:

- 1) budowę propozycji modelu funkcjonowania systemu nadzoru właścicielskiego jako elementu systemu compliance
- 2) opracowanie wytycznych ich funkcjonowania oraz wytycznych dla wykorzystania systemów compliance przy opracowaniu opinii biegłych z zakresu rachunkowości i finansów w postępowaniach sądowych

co przyczyni się do doskonalenia narzędzi nadzoru korporacyjnego w warunkach funkcjonowania polskiej gospodarki oraz promowania postawy dobrego gospodarza jak również zwiększenia poziomu wiedzy biegłych z zakresu rachunkowości i finansów.

1.4 Metodyka badań

W badaniu zostaną wykorzystane następujące metody badawcze:

- krytyczna i systematyczna analiza literatury,
- analiza porównawcza wytycznych, standardów w zakresie systemów zarządzania zgodnością,

- analiza studiów przypadków
- analiza sprawozdań finansowych i sprawozdań rad nadzorczych kar nakładanych przez KNF,
- metody analizy treści sprawozdań i orzeczeń sądowych (content analysis i text-mining),
- analiza funkcjonowania E-KRS,
- metody analizy skojarzeniowej i przyczynowo-skutkowej.

1.5 Literatura

- Baran B., Ożóg M., Ochrona sygnalistów. Regulacje dotyczące osób zgłaszających nieprawidłowości, Wolters Kluwer Polska, 2021
- Baran M. (redaktor), Czarnecka A. (redaktor), Dunikowski A., Furmaga P., Gwizdek W., Klimowicz M., Solnica J., Zółcińska K., Prawo holdingowe. Praktyczny komentarz, Wolters Kluwer Polska, 2022
- Barcik A., Kapitał intelektualny i compliance w procesach konstituowania doskonałości systemów społecznej odpowiedzialności organizacji, PWE, 2019
- Braun T., Unormowania compliance w korporacjach, Wolters Kluwer Polska, 2017
- Currit M., Pokrzywdzenie wierzyciela przez dłużnika. Przepisy z art. 300 i 301 §1 k.k., Wolters Kluwer Polska, 2020
- Eleryk P., Piskorz-Szpytka A., Szpytka P., Compliance w podmiotach nadzorowanych rynku finansowego. Aspekty praktyczne, Wolters Kluwer Polska, 2019
- Jagura B., Rola organów spółki kapitałowej w realizacji funkcji compliance, Wolters Kluwer Polska, 2017
- Li, N., & Van Rooij, B. (2022). Law lost, compliance found: A frontline understanding of the non-linear nature of business and employee responses to law. *Journal of Business Ethics*, 1-20.
- Nalazek A., Piskorz-Szpytka A., Compliance w spółkach publicznych. Praktyczny przewodnik, Wolters Kluwer Polska, 2023
- Orlik K., Ostrowski M., Zaleski T., Compliance w przedsiębiorstwie, Infor Biznes, 2017
- red. nauk. Jagura B., Makowicz B., Systemy zarządzania zgodnością compliance w praktyce, Wolters Kluwer Polska, 2019
- Parker, C., & Nielsen, V. L. (2006). Do businesses take compliance systems seriously? An empirical study of the implementation of trade practices compliance systems in Australia. *Melb. UL Rev.*, 30, 441.
- Parker, C., & Nielsen, V. L. (2009). Corporate compliance systems: Could they make any difference?. *Administration & Society*, 41(1), 3-37.
- Tokarczyk D., Whistleblowing i wewnętrzne postępowania wyjaśniające, Wolters Kluwer Polska, 2020
- Van Rooij, B., & Fine, A. D. (2019). Preventing corporate crime from within: Compliance management, whistleblowing, and internal monitoring. *The Handbook of White-Collar Crime*, 229-245.
- van Rooij, B., & Rorie, M. (2022). Measuring compliance: The challenges in assessing and understanding the interaction between law and organizational misconduct. *Measuring Compliance: Assessing Corporate Crime and Misconduct Prevention*, 1-22.

2. Ocena i doskonalenie metodyki z zakresu finansów i rachunkowości wykorzystywanej w procesach upadłościowych i naprawczych

2.1 Cel naukowy

Głównym celem naukowym projektu jest ocena przydatności oraz doskonalenie metod wykorzystywanych w opracowywaniu opinii biegłych z zakresu rachunkowości i finansów na potrzeby procesów upadłościowych i restrukturyzacyjnych.

Zagadnienia objęte badaniem:

1. Identyfikacja, usystematyzowanie procesów upadłościowych i naprawczych występujących w polskim prawodawstwie;
2. Identyfikacja, usystematyzowanie metod z zakresu finansów i rachunkowości wykorzystywanych w procesach upadłościowych i restrukturyzacyjnych;
3. Ocena przydatności metod z zakresu finansów i rachunkowości wykorzystywanych w procesach upadłościowych i restrukturyzacyjnych;
4. Wskazanie kierunków doskonalenia metod z zakresu finansów i rachunkowości wykorzystywanych w procesach upadłościowych i restrukturyzacyjnych.

2.2 Znaczenie projektu

Wprowadzenie z dniem 1 stycznia 2016 roku Prawa Restrukturyzacyjnego spowodowało konieczność głębokiej reformy ustawy Prawo Upadłościowe i Naprawcze. Jedną z ważniejszych zmian jest definicja niewypłacalności, która stosowana jest zarówno w prawie upadłościowym jak i prawie restrukturyzacyjnym. Każdy, przedsiębiorca wie, jak istotne jest właściwe określenie momentu spełnienia przesłanek niewypłacalności. Kodeks Spółek Handlowych, Prawo Upadłościowe i Prawo Restrukturyzacyjne oraz Kodeks Karny przewidują dotkliwe sankcje w przypadku braku podjęcia właściwych działań niezwłocznie po wystąpieniu niewypłacalności. Natomiast Prawo Restrukturyzacyjne wprowadza szereg instrumentów ochronnych, oddłużeniowych i sanacyjnych, z których może skorzystać wyłącznie dłużnik niewypłacalny lub zagrożony niewypłacalnością.

Dotychczas za niewypłacalnego, zgodnie z art. 11 ust 1 PUiN, uznawano przedsiębiorcę, który nie wykonywał swoich wymagalnych zobowiązań. Przesłankę tę spełniał więc każdy przedsiębiorca, który w danym momencie nie zapłacił dwóch wymagalnych faktur. W myśl obecnie obowiązujących przepisów za niewypłacalnego uznaje się dłużnika, który utracił zdolność do wykonywania swoich wymagalnych zobowiązań pieniężnych. Definicja ta relatywizuje stan niewypłacalności, dodatkowo wymusza konieczność dokładnego zbadania przez sąd sytuacji przedsiębiorstwa i jej oceny w kontekście zdolności do regulowania zobowiązań.

Ustawa wprowadza szereg warunków pozwalających przyjąć, iż przedsiębiorca jest niewypłacalny jak np. opóźnienie w wykonaniu zobowiązań pieniężnych przekraczające trzy miesiące czy stan zobowiązań pieniężnych przekraczający wartość majątku, który utrzymuje się ponad dwadzieścia cztery miesiące. Dodatkowo ustawa wprowadza domniemanie, że zobowiązania pieniężne dłużnika przekraczają wartość jego majątku, jeżeli zgodnie z bilansem jego zobowiązania, z wyłączeniem rezerw na zobowiązania oraz zobowiązań wobec jednostek powiązanych, przekraczają wartość jego aktywów, a stan ten utrzymuje się przez okres przekraczający dwadzieścia cztery miesiące.

Dla określenia momentu niewypłacalności istotne jest więc określenie stosunku zobowiązań pieniężnych do realnej (rynkowej) wartości majątku. Rzetelna wycena przedsiębiorstwa (metodą majątkową) pozwala obalić domniemanie oparte na wartościach bilansowych. Świadomość wartości przedsiębiorstwa, potwierdzona rzetelną wyceną, pozwala właściwie reagować w momencie wystąpienia stanu niewypłacalności. Daje również możliwość oceny zasadności ewentualnych

wniosków o ogłoszenie upadłości składanych przez wierzycieli i skutecznej obrony w przypadku braku innych przesłanek do ogłoszenia upadłości.

W postępowaniu restrukturyzacyjnym zgodnie z art. 196 Prawa Restrukturyzacyjnego nie przeprowadza się dowodu z opinii biegłego (z wyjątkiem sprzeciwu co do uznania wiarygodności). Tym samym wszelkie rozstrzygnięcie sąd musi opierać wyłącznie na pozostałych środkach dowodowych przewidzianych prawem. Należą do nich również dokumenty przedłożone przez strony postępowania. Rzetelna wycena spółki stanowi więc doskonały materiał poglądowy, a co za tym idzie istotny argument w postępowaniu przed sądem restrukturyzacyjnym i upadłościowym.

Wartością dodaną przeprowadzonego badania będzie wskazanie różnic jakie występują w wartościach bilansowych jak i rynkowych na moment zaistnienia przesłanki niewypłacalności. Znaczne różnice występujące w wartościach bilansowych i rynkowych wskazują na konieczność weryfikacji stanu majątkowego i zdolności przedsiębiorstwa do generowania dodatnich strumieni pieniężnych za pomocą innych metod niż bilansowe.

2.3 Koncepcja i plan badań

Ze względu na zróżnicowanie tematów wchodzących w zakres przedmiotowego projektu badawczego, poszczególne tematy wymagać będą zindywidualizowanych podejść analitycznych.

Jako największą grupę tematów wyróżnić należy zagadnienia takie jak:

- Analiza przesłanek ogłoszenia upadłości ze względu na rodzaj prowadzonej działalności i sposób prowadzenia postępowania upadłościowego i restrukturyzacyjnego,
- Sposób oszacowania majątku dłużnika w celu zaspokojenia wierzycieli w ramach prowadzonych postępowań upadłościowych i restrukturyzacyjnych,
- Efektywność zaspokojenia wierzycieli z majątku dłużnika - zaspokojenie poprzez sprzedaż przedsiębiorstwa jako całości, lub jako sprzedaż poszczególnych składników,
- ocena efektywności postępowań upadłościowych i restrukturyzacyjnych,

W pierwszej kolejności konieczne będzie scharakteryzowanie problemów, z jakimi borykają się przedsiębiorstwa i analiza przesłanek ogłoszenia upadłości z podziałem na rodzaj przedsiębiorstwa z uwzględnieniem analizy demograficznej oraz regionalnej.

Następnie należy dokonać analizy sposobów oszacowania majątku dłużnika i ich wpływ na efektywność zaspokojenia wierzycieli w ramach prowadzonych postępowań. Pozwoli to na wyszczególnienie potencjalnie nieefektywnych rozwiązań w tym zakresie i w rezultacie zaproponowanie zmian, które mogłyby tym nieefektywnościom zapobiec.

2.4 Metodyka badań

Przy prowadzeniu badań będą wykorzystywane następujące metody:

- krytyczna analiza literatury z zakresu prawa jak i ekonomicznej analizy prawa poświęcona analizowanym zagadnieniom,
- analiza przesłanek niewypłacalności na gruncie prawa upadłościowego oraz prawa restrukturyzacyjnego,
- analiza występowania różnic wartościach wyceny metodami bilansowymi i metodami rynkowymi oraz ich wpływ na poziom zaspokojenia wierzyciela,
- analiza wybranych sprawozdań finansowych,
- badania o charakterze empirycznym.

2.5 Literatura

- Ustawa z dnia 28 lutego 2003 r. Prawo upadłościowe (Dz.U. 2003 nr 60 poz. 535, ze zmianami); (do dnia 31 grudnia 2015 Prawo upadłościowe i naprawcze).
- Zimmerman P., Prawo upadłościowe. Prawo restrukturyzacyjne. Komentarz, Wydanie 5, C.H. Beck, Warszawa 2018.
- Adamus R., Prawo upadłościowe. Komentarz, Wydanie 1, C.H. Beck, Warszawa 2016.
- Antonowicz P., 2015, Bankructwa i upadłości przedsiębiorstw. Teoria - praktyka gospodarcza – studia regionalne, Wydawnictwo Uniwersytetu Gdańskiego, Gdańsk,
- Janda P., Prawo upadłościowe, Komentarz, Wolters Kluwer, Warszawa 2017.
- Gurgul S., Prawo upadłościowe i naprawcze. Komentarz, Wydanie 9, Wydawnictwo C.H. Beck, Warszawa 2013.
- Mączyńska E., Morawska S.: Efektywność procedur upadłościowych. Bankructwa przedsiębiorstw, katharsis i nowa szansa, Oficyna Wydawnicza SGH, Warszawa 2015
- Mączyńska E., Procesy upadłościowe i naprawcze w Polsce na tle doświadczeń Unii Europejskiej, red. nauk. Elżbieta Mączyńska, Oficyna SGH, Warszawa 2013
- Kowalak R., Ocena kondycji finansowej przedsiębiorstwa w zbadaniu zagrożenia upadłością, ODDK, Gdańsk 2008.
- Kitowski J. Metody dyskryminacyjne jako instrumenty oceny zagrożenia upadłością przedsiębiorstwa, Wydawnictwo Uniwersytetu Rzeszowskiego, Rzeszów 2015.
- Hołda A., Strojny K. (2019), *Determinanty upadłości przedsiębiorców w Polsce- systematyka i badanie komparatywne opinii kadry zarządzającej i syndyków*, Zeszyty Teoretyczne Rachunkowości”, tom. 101(157), 2019
- Pociecha J., Pawełek B., *Bankruptcy prediction and business cycle*, (w:) Contemporary Problems of Transformation Process in the Central and East European Countries, Lviv Academy of Commerce, Lviv 2011,
- Rogowski W. (2015) *Rozważania nad pojęciem upadłość przedsiębiorstwa, czyli upadłość nie jedno ma imię* w: Studia i Prace Kolegium Zarządzania i Finansów Zeszyt Naukowy nr 141,
- Rogowski W. (2015) *Przyczyny upadłości polskich przedsiębiorstw – ujęcie empiryczne* w: Studia i Prace Kolegium Zarządzania i Finansów Zeszyt Naukowy nr 142;
- Rogowski W. (2015) *Przyczyny upadłości polskich przedsiębiorstw – aspekt teoretyczny* w: Studia i Prace Kolegium Zarządzania i Finansów Zeszyt Naukowy nr 143;
- Rogowski W., Jankowska K. (2015), *Przyczyny upadłości spółek akcyjnych w Polsce w latach 2008-2012- analiza zjawiska*, Studia i Prace Kolegium Zarządzania i Finansów Zeszyt Naukowy nr 140;
- Siciński J. (2021), *Systemy wczesnego ostrzegania przedsiębiorstw przed ryzykiem upadłości na przykładzie branży transportowej*, Sopot 2021, Centrum Myśli Strategicznych, <https://wzr.ug.edu.pl/jedrzej-sicinski/upload/files/systemwczesnegoostrzegania-dointernetu.pdf>, dostęp. 5.01.2023 r.

3. Systemy rachunkowości w warunkach konfliktów zbrojnych

3.1 Cel naukowy

Głównym celem naukowym projektu jest analiza i ocena elementów systemów rachunkowości stosowanych w związku z konfliktami zbrojnymi.

W wyniku realizacji projektu zostaną rozpoznane sposoby wykorzystywania rachunkowości:

- w zakresie działań przestępczych bezpośrednio towarzyszącym wojnom (m.in. zbrodnie ludobójstwa, grabież, praca niewolnicza i przymusowa, pozbawienia wolności),
- na potrzeby czynów nastawionych na przeciwdziałanie nieuprawnionym skutkom wojny (m.in. opór społeczny i opór zbrojny, zapewnienie bezpieczeństwa informacyjnego),
- w zakresie szacowania strat wojennych,
- w obszarze przekształceń własnościowych i społecznych, będących skutkami prowadzonych działań wojennych.

3.2 Znaczenie projektu

Polska jest państwem szczególnie pokrzywdzonym na skutek II wojny światowej oraz zagrożonym ze względu na sąsiedztwo z państwami aktualnie prowadzącymi wojnę. Zasadność zbadania elementów systemów rachunkowości stosowanych podczas konfliktów zbrojnych wiąże się z potrzebą zapewnienia bezpieczeństwa ekonomicznego państwa. System rachunkowości jest jednym z podstawowych elementów zapewniania bezpieczeństwa ekonomicznego państwa, odpowiada on bowiem za gromadzenie, przetwarzanie, prezentowanie i archiwizowanie informacji finansowych niezbędnych z perspektywy mikro, jak i makroekonomicznej. Należy również podkreślić, że działaniom wojennym towarzyszyła w przeszłości i współcześnie przestępczość, w tym ta najsilniej oddziałująca na całe grupy społeczne, jak ludobójstwo. Toczące się postępowania w sprawie wojny na Ukrainie wymagają udziału biegłych nie tylko z zakresu patomorfologii i balistyki, ale również, w dłuższym horyzoncie czasowym, z zakresu takich nauk sądowych jak ekonomia, zarządzanie, rachunkowość i finanse. Niezbędne jest więc zapewnienie odpowiedniego przygotowania biegłych z tych dyscyplin. Wyniki planowanych badań mają zapewnić wiedzę specjalistyczną biegłym biorącym udział w powyższych postępowaniach.

3.3 Koncepcja i plan badań

Sformułowany główny cel naukowy projektu wiąże się z realizacją następujących celów szczegółowych:

- przeprowadzenie systematycznego przeglądu literatury w zakresie elementów systemów i praktyk rachunkowości stosowanych w związku z działaniami wojennymi,
- analiza i ocena praktyk rachunkowości w działaniach wojennych i towarzyszących im czynom przestępczym,
- analiza i ocena zakresu wykorzystania informacji z systemu rachunkowości na potrzeby stosowania metod szacowania szkód wojennych,
- analiza i ocena wykorzystania informacji finansowych w badaniu skutków zmian własnościowych zachodzących w wyniku działań wojennych.

3.4 Metodyka badań

W badaniu zostaną wykorzystane następujące metody badawcze:

- krytyczna i systematyczna analiza literatury z zakresu rachunkowości, historii rachunkowości, nauk o bezpieczeństwie, finansów śledczych,

- krytyczna analiza regulacji prawnych,
- analiza statystyczna danych i metody ekonometryczne,
- metody analizy skojarzeniowej i przyczynowo-skutkowej.

Krytyczna i systematyczna analiza literatury z zakresu rachunkowości, historii rachunkowości, nauk o bezpieczeństwie, finansów śledczych będzie wykorzystana na potrzeby dokonania systematycznego przeglądu literatury w zakresie elementów systemów i praktyk rachunkowości stosowanych w związku z działaniami wojennymi.

Analiza komparatystyczna praktyk rachunkowości stosowanych podczas konfliktów zbrojnych w różnych krajach zostanie wykorzystana przy przeprowadzaniu analizy i oceny praktyk rachunkowości w działaniach wojennych i towarzyszących im przestępstwom.

Przy przeprowadzaniu analizy i oceny systemów zapewnienia bezpieczeństwa informacyjnego w obszarze rachunkowości w warunkach wojennych zostaną wykorzystane metody krytycznej i systematycznej analizy literatury oraz metody analizy skojarzeniowej i przyczynowo-skutkowej.

Krytyczna analiza regulacji prawnych oraz analiza statystyczna danych i metody ekonometryczne będą stosowane przy dokonywaniu analizy i oceny zakresu wykorzystania informacji z systemu rachunkowości na potrzeby szacowania szkód wojennych.

Do dokonania analizy i oceny wykorzystania informacji finansowych w badaniu skutków zmian własnościowych zachodzących w wyniku działań wojennych zastosowane będą metody krytycznej analizy regulacji prawnych oraz analizy statystycznej.

3.5 Literatura

- Book E. (2002) Pentagon needs accurate accounting of fuel. *National Defense* 86(580): 36–37.
- Chwastiak M. (2001) Taming the untamable: Planning, programming and budgeting and the normalization of war. *Accounting, Organizations & Society* 26(6): 501–519.
- Chwastiak M. (2008) Rendering death and destruction visible: Counting the costs of war. *Critical Perspectives on Accounting* 19(5): 573–590.
- Chwastiak M. (2013) Profiting from destruction: The Iraq reconstruction, auditing and the management of fraud. *Critical Perspectives on Accounting* 24(1): 32–43.
- Chwastiak M., Lehman G (2008) Accounting for war. *Accounting Forum* 32(4): 313–326.
- Djatej A., Saritas R. (2009) The second world war and Soviet accounting. *Accounting History* 14(1–2).
- Dugdale D., Jones T. (2003) Battles in the costing war: UK debates, 1950–75. *Accounting, Business & Financial History* 13(3): 305–338.
- Edwards J, Walker S (2009) *Routledge Companion to Accounting History*. London: Taylor & Francis.
- Funnell W. (2003) *Accounting for War: Financial Control of the British Army 1846–1899*. NSW: Accounting and Finance Academic Press.
- Funnell W. (2009) Military. In: Edwards J, Walker S (red.) *Routledge Companion to Accounting History*. London: Taylor & Francis, pp. 561–578.
- Funnell W., Chwastiak M. (2015) *Accounting at War: The Politics of Military Finance*. Routledge.
- Garfinkel M., Skaperdas S. (2012) Economic perspectives on peace and conflict. In: Garfinkel M., Skaperdas S. (eds) *The Economics of Peace and Conflict*. Oxford: Oxford University Press, pp. 5–19.
- Iklé F. (2005) *Every War Must End – Second Revised Edition*. New York: Columbia University Press.
- Lemarchand Y. (2002) The military origins of the French management accounting model: A return to the mechanisms of accounting change. *Accounting History* 7(1): 23–57.
- Rutterford J., Walton P. (2014) The war, taxation and the Blackpool Tower Company. *Accounting History Review* 24(2–3): 103–117.
- Stiglitz J., Bilmes L. (2012) Estimating the costs of war: Methodological issues, with applications to Iraq and Afghanistan. In: Garfinkel M, Skaperdas S (eds) *The Economics of Peace and Conflict*. Oxford.

4. Przeciwdziałanie unikaniu opodatkowania i oszustwom podatkowym

4.1 Cel naukowy

Głównym celem naukowym projektu jest ocena wybranych instrumentów służących przeciwdziałaniu unikaniu opodatkowania i oszustwom podatkowym.

Badaniu poddane zostanie analiza funkcjonowania wybranych elementów systemu podatkowego z punktu widzenia:

- ochrony interesów skarbu państwa;
- przejrzystości i spójności regulacji podatkowych;
- ochrony podstawowych praw podatników.

4.2 Znaczenie projektu

Unikanie opodatkowania, określane jest również mianem agresywnego planowania podatkowego. Polega ono na wykorzystywaniu sztucznych struktur do zmniejszenia obciążeń podatkowych. Unikanie opodatkowania przyczynia się do obniżenia ciężarów podatkowych szczególnie dużych przedsiębiorstw należących do międzynarodowych korporacji w efekcie wyływa na zmniejszenie wpływów budżetowych. W związku z występowaniem agresywnego planowania podatkowego szczególnie w transgranicznych korporacjach organizacje międzynarodowe np. OECD, a także Unia Europejska prowadziły prace zmierzające do zmniejszenia skali tego zjawiska. Efektem tych prac było wydanie dyrektywy UE zawierającej m.in. klauzuli przeciwko unikaniu opodatkowania (GAAR). Została ona implementowana do polskiego systemu podatkowego w lipcu 2016r. Ocena regulacji z nią związanych może mieć istotne znaczenie dla ulepszenia rozwiązań systemowych. Obok unikania opodatkowania istotnym problemem dla finansów publicznych są oszustwa podatkowe. W ostatnich latach wprowadzone zostały liczne instrumenty (np. split payment, jpk, MDR, STiR, zmiana regulacji dotyczących cen transferowych) mające na celu uszczelnienie systemu podatkowego. Planowane są również dalsze rozwiązania jak np. wprowadzenie powszechnego obowiązku korzystania z Krajowego Systemu e-Faktur tzw. KSeF. W ramach planowanych badań przewidziana jest ocena działań administracji skarbowej w zakresie stosowania wybranych instrumentów związanych z przeciwdziałaniem unikaniu opodatkowania i oszustwom podatkowym. Wyniki badań przyczynić się mogą do ulepszenia instrumentów wykorzystywanych do przeciwdziałania unikaniu opodatkowania i oszustwom podatkowym, a w efekcie do zwiększenia wpływów podatkowych.

4.3 Koncepcja i plan badań

Sformułowany główny cel naukowy projektu wiąże się z realizacją następujących celów szczegółowych:

- analiza porównawcza i ocena regulacji dotyczących klauzuli przeciwko unikaniu opodatkowania,
- ocena blokady konta bankowego przy użyciu STIR.
- ocena zmian regulacji dotyczących cen transferowych ze szczególnym uwzględnieniem obowiązków dokumentacyjnych,
- analiza wybranych instrumentów służących do zmniejszenia skali oszustw podatkowych

4.4 Metodyka badań

W badaniu zostaną wykorzystane następujące metody badawcze:

- krytyczna i systematyczna analiza literatury przedmiotu,
- krytyczna analiza regulacji prawnych,

- analiza przypadków na podstawie orzeczeń sądów administracyjnych,
- metody analizy statystycznej.

4.5 Literatura

- Bernal A., Legalne i nielegalne metody ucieczki przed podatkiem a obejście prawa [w:] Dzwonkowski H. (red.), *Procedury podatkowe – gwarancje procesowe czy instrument fiskalizmu*, C.H. Beck, Warszawa, 2005.
- Bierbrauer F., *Steuervermeidung vermeiden: Sollten wir das wollen?*, Ifo Schnelldienst, 11/2013.
- Brzeziński B., Wykładnia prawa – tzw. obejście ustawy podatkowej – glosa – I SA/Gd 771/01, *Monitor Podatkowy* 2002, nr 6 *Legalis*, wyd. el.
- Chądzyński M., 2019, STIR się rozpęda, „*Gazeta Prawna*”, 11 marzec 2019,
- Kalinowski M., *Granice legalności unikania opodatkowania w polskim systemie podatkowym*, TNOiK Dom Organizatora, Toruń, 2001.
- Klamecka-Roszkowska G., *Ucieczka przed podatkiem i sposoby jej przeciwdziałania*, [w:] Sikorski J. (red.), *Podatki a polityka fiskalna państwa*, Wydawnictwo Uniwersytetu w Białymstoku, Białystok, 2002.
- Klein, W.; Nahl, F.; Zschiegner, H.; Klein, K. *Konzernrechnungslegung und Konzernverrechnungspreise*, Verlag Stuttgart: Stuttgart, 1983
- Kwietko-Bębnowski M., 2021, Blokada rachunku podmiotu kwalifikowanego – skalpel chirurga czy prymitywna maczuga?, „*Przegląd Podatkowy*”, No 6.
- Kukulski Z., Klauzula generalna obejścia prawa podatkowego – rozwiązanie problemu czy więcej nowych kłopotów, [w:] Dzwonkowski H. (red.), *Procedury podatkowe – gwarancje procesowe czy instrument fiskalizmu*, C.H. Beck, Warszawa, 2005.
- Litwińczuk H., *Regulacje prawne zapobiegające obchodzeniu przepisów prawa podatkowego* [w:] Kostecki A. (red.), *Prawo finansowe i nauka prawa finansowego na przełomie wieków*, Zakamycze, Kraków, 2000.
- Litwińczuk H., „Obejście” prawa podatkowego – głos w dyskusji, [w:] Dzwonkowski H. (red.), *Procedury podatkowe – gwarancje procesowe czy instrument fiskalizmu*, C.H. Beck, Warszawa, 2005.
- Matarewicz J., Ożóg I. (red.), 2021, 5. STiR a zasada proporcjonalności, [w:] *Karuzele i inne oszustwa podatkowe. Metody przeciwdziałania unikaniu opodatkowania*, Warszawa. <https://sip.lex.pl/#/monograph/369477206/398226?tocHit=1> (access: 2022-05-26 20:01).
- Mikuła P., 2018, System Teleinformatyczny Izby Rozliczeniowej - najważniejsze aspekty nowej regulacji, „*Przegląd Podatkowy*”, No 2.
- Oberheide R., *Die Bekämpfung der Steuerumgehung*, Peter Lang International Academic Publishers, Berlin, 1998.
- OECD, *Transfer Pricing Guidance on Financial Transactions: Inclusive Framework on BEPS Actions 4, 8-10*, OECD: Paris, France, 2020 www.oecd.org/tax/beps/transfer-pricing-guidance-on-financial-transactions-inclusive-framework-on-beps-actions-4-8-10.htm.
- OECD, *OECD Transfer Pricing Guidelines for Multinational Enterprises and Tax Administrations*, OECD Publishing: Paris, France, 2017, <http://dx.doi.org/10.1787/tpg-2017-en>
- Sarnowski J., Selera P., 2020, Narzędzia informatyczne wykorzystywane w administracji skarbowej i ich wpływ na szczelność systemu podatkowego w Polsce w latach 2015–2019, „*Studia BAS*”, nr 4. <https://doi.org/10.31268/StudiaBAS.2020.29>
- Schronberger, S. *Das Problem unangemessener Verrechnungspreise im internationalen Konzern : eine synoptische Analyse des handelsrechtlichen Einzel- und Konzernabschlusses, des Gesellschaftsrechts und der steuerlichen Gewinnermittlung*, Verlag Mainz Wissenschaft Verlag Aachen: Aachen, Mainz, 1998
- O’Shaughnessy, M., *Ceny transferowe*, Wydawnictwo C. H. Beck: Warszawa, 2003

5. Nieprawidłowości w obszarze funkcjonowania instytucji kredytowych

5.1 Cel naukowy

Głównym celem naukowym projektu jest identyfikacja nieprawidłowości w funkcjonowaniu instytucji sektora bankowego oraz spółdzielczych kas oszczędnościowo-kredytowych prowadzących do powstawania nadmiernego ryzyka w tych instytucjach oraz u ich klientów.

5.2 Znaczenie projektu

Wzrost zmienności na rynkach finansowych oraz oczekiwania klientów dotyczące wysokiej stopy zwrotu z zainwestowanych środków jednocześnie łatwo dostępnego, taniego kredytowania tworzą zachęty do wprowadzania produktów niosących wysokie ryzyko dla klientów instytucji kredytowych, i szeroko stosowanej praktyki *missellingu*. Masowa sprzedaż takich produktów niesie istotne zagrożenia dla klientów instytucji kredytowych, ale skutkuje też eskalacją ryzyka w podmiotach prowadzących ich sprzedaż, a w konsekwencji obniża zaufanie do sektora finansowego i może zaburzyć funkcjonowanie całej gospodarki. Badanie obejmuje analizę przyczyn i praktyk maskowania ryzyka w instytucjach kredytowych, w szczególności transakcji ukrywających złą kondycję finansową. Identyfikacja źródeł zachęt dla instytucji kredytowych do sprzedaży produktów o wysokim ryzyku pozwoli na działania prewencyjne, w tym przedstawianie obszarów, w których można oczekiwać ich pojawiania się oraz uświadomienie zagrożeń potencjalnym nabywcom, a także wskazanie obszarów regulacyjnych wymagających zmian.

5.3 Koncepcja i plan badań

Szczegółowymi celami badań jest określenie nieprawidłowości występujących w funkcjonowaniu instytucji kredytowych oraz zarządzaniu nimi. Analizowane przez Instytut w ramach sporządzania opinii materiały dotyczące banków wskazują z jednej strony na praktyki podejmowania nadmiernego ryzyka kredytowego jako rezultat nieujawnionych powiązań pomiędzy kadrą zarządzającą, a klientami banku lub innymi podmiotami. Ryzyko występujące w tych transakcjach jest często nieujawniane w sprawozdawczości banków, przez co otoczenie banku otrzymuje zniekształconą informację o jego rzeczywistej sytuacji. Skutkiem tego klienci, akcjonariusze, organy nadzorcze oraz inne instytucje powołane w celu zwiększenia poziomu bezpieczeństwa w sektorze finansowym (BFG, systemy ochrony instytucjonalnej banków – IPS) otrzymują zafałszowane, nadmiernie optymistyczne informacje o banku i nie podejmują koniecznych działań korekcyjnych. Z drugiej strony w instytucjach kredytowych występują praktyki przenoszenia ryzyka na nieprofesjonalnych klientów, głównie przez oferowanie im produktów o wysokiej oczekiwanej stopie zwrotu (*high yield products*).

Punktem wyjściowym badań będzie analiza praktyk stosowanych przez instytucje kredytowe (w tym głównie banki spółdzielcze i SKOK-i), które nie były w stanie samodzielnie kontynuować swojej działalności lub zostały objęte programami naprawczymi. Identyfikacja niedozwolonych lub nagannych praktyk i częstotliwość ich występowania w tej próbie będzie podstawą sformułowania hipotez badawczych dotyczących określonych segmentów sektora instytucji kredytowych (banków komercyjnych i spółdzielczych oraz spółdzielczych kas oszczędnościowo-kredytowych).

5.4 Metodyka badań

Badania realizowane będą w oparciu o:

- analizę dostępnych źródeł o charakterze legislacyjnym (regulacje prawne, samoregulacje sektorowe, rekomendacje nadzorcze),
- analizę dotychczas opracowanych i opublikowanych opracowań naukowych, eksperckich poświęconych analizowanym zagadnieniom,
- monitoring dostępnych informacji sytuacji instytucji kredytowych,

- materiały pochodzące z instytucji nadzorujących sektor i rynek usług bankowych (KNF, BFG, UOKiK, Rzecznik Finansowy), zrzeszeń banków i systemów ochrony instytucjonalnej,
- dostępne sprawozdania finansowe instytucji kredytowych.

Wykorzystane zostaną (między innymi) następujące metody badawcze:

- analiza opracowań naukowych z zakresu ekonomii, prawa i ekonomicznej analizy prawa poświęconych analizowanym zagadnieniom,
- analiza przypadków,
- komparatystyka,
- analiza statystyczna sprawozdań finansowych.

5.5 Literatura

- Bauer, K. i in. (2020). Informacje finansowe i niefinansowe w ocenie działalności banku, Uniwersytet Ekonomiczny w Krakowie.
- Borsuk, M., Markiewicz, J. (2020). Specyficzne czynniki ryzyka kredytowego w bankach spółdzielczych i komercyjnych, Bezpieczny Bank.
- Capiga, M. i in. (2018). Banki Spółdzielcze na rynku finansowym w Polsce, CeDeWu.
- Ferran, E. (2012). Regulatory Lessons from the Payment Protection Insurance Mis-selling Scandal in the UK. *European Business Organization Law Review*, 13(2), 247-270. doi:10.1017/S1566752912000171
- Genetay, N., Molyneux, P., *Bankassurance*, Springer 2016.
- Inderst R., Ottaviani M. (2009). Misselling through Agents. *American Economic Review*, 99 (3): 883-908.
- Jeitschko Th. D., Shin Dong Jeung. Incentives for risk-taking in banking – A unified approach, *Journal of Banking & Finance*, Volume 29, Issue 3.
- Koleśnik, J., Adekwatność kapitałowa banków. Standardy regulacyjne, Difin, Warszawa 2014.
- Lepczyński, B., Gostomski, E. (2018). Rola systemów ochrony instytucjonalnej we wzmacnianiu bezpieczeństwa finansowego bankowości spółdzielczej w Polsce, Uniwersytet Ekonomiczny we Wrocławiu.
- Łabuz P. i in., *Przestępczość gospodarcza. System zwalczania*, Wydawnictwo Difin, 2020.
- Masiukiewicz, P., Dec, P. (2013). Dysfunctions and Risks of Big Financial Institutions. *Business Systems And Economics Vol. 3 (2)*, 2013.

6. Analiza i ocena polityki inwestycyjnej i informacyjnej funduszy inwestycyjnych

6.1 Cel naukowy

Głównym celem naukowym projektu jest analiza spójności polityki inwestycyjnej i informacyjnej prowadzonej przez fundusze inwestycyjne oraz identyfikacja nieuczciwych praktyk występujących w sektorze emitentów i dystrybutorów papierów wartościowych na rynku kapitałowym.

6.2 Znaczenie projektu

Oferta papierów wartościowych oraz jednostek funduszy inwestycyjnych skierowana do nieprofesjonalnych inwestorów często nie odpowiada ich rzeczywistym oczekiwaniom. Tacy klienci mogą być ofiarami manipulacji nabywając w dobrej wierze instrumenty o złożonej strukturze, trudne do wiarygodnej wyceny. W wielu przypadkach dla instrumentów tych nie istnieje rynek wtórny, co uniemożliwia lub czyni bardzo kosztownym wycofanie się z takich inwestycji. Może to wynikać z nieadekwatnie sformułowanych wymogów informacyjnych w zakresie prowadzonej polityki inwestycyjnej, jak i samych zasad tej polityki i konstruowania na jej podstawie produktów inwestycyjnych.

Temat ten jest istotny z punktu widzenia bezpieczeństwa klientów funduszy inwestycyjnych. Świadczy o tym coraz więcej przypadków likwidowania funduszy inwestycyjnych i ponoszenia strat przez klientów w wyniku niewłaściwie prowadzonej i nadzorowanej polityki inwestycyjnej funduszy oraz braku bieżącej informacji dla klientów w tym zakresie.

6.3 Koncepcja i plan badań

Punktem wyjścia badań jest przegląd funduszy inwestycyjnych. Zostanie przeprowadzona analiza porównawcza tych funduszy obejmująca ich politykę informacyjną i inwestycyjną, strukturę aktywów, wybór docelowej grupy inwestorów oraz kanały dystrybucji. W wyniku tej analizy zostaną zweryfikowane hipotezy badawcze dotyczące skali i przyczyn występowania nieprawidłowości w prowadzonej polityce informacyjnej i inwestycyjnej. Ocenie będzie podlegać zakres i sposób informowania o podejmowanych inwestycjach, ich wycenie, ponoszonych opłatach oraz możliwości wyjścia z inwestycji i konsekwencji takiej decyzji. Poddany analizie zostanie również sposób oferowania i sprzedaży produktów inwestycyjnych.

6.4 Metodyka badań

Badania realizowane będą w oparciu o:

- analizę dostępnych źródeł o charakterze legislacyjnym (regulacje prawne, samoregulacje sektorowe, rekomendacje nadzorcze),
- analizę dotychczas opublikowanych opracowań naukowych, eksperckich poświęconych analizowanym zagadnieniom,
- monitoring dostępnych informacji dotyczących rynku kapitałowego,
- materiały pochodzące z instytucji nadzorujących rynek kapitałowy (KNF) i odpowiedzialnych za ochronę konsumenta (UOKiK, Rzecznik Finansowy),
- dostępne sprawozdania finansowe TFI.

Wykorzystane zostaną (między innymi) następujące metody badawcze:

- analiza opracowań naukowych z zakresu ekonomii, prawa i ekonomicznej analizy prawa poświęconych analizowanym zagadnieniom,

- analiza przypadków,
- modele wyceny aktywów,
- analiza porównawcza funduszy inwestycyjnych,
- analiza statystyczna sprawozdań finansowych.

6.5 Literatura

- Aboody, D. , Hughes, J. , Liu, J. (2005), Earnings Quality, Insider Trading, and Cost of Capital. *Journal of Accounting Research*, 43: 651-673. doi:10.1111/j.1475-679X.2005.00185.x
- Brannan, M. J. (2017). Power, corruption and lies: Mis-selling and the production of culture in financial services. *Human Relations*, 70(6), 641–667.
- Czapiewski, P., Niedziółka, P. (red.), *Zarządzanie portfelem inwestycyjnym*, Difin, Warszawa 2016.
- Dawidowicz, D., *Fundusze inwestycyjne- rodzaje, metody oceny, analiza z uwzględnieniem światowego kryzysu finansowego*, CeDeWu, Wydanie III, Warszawa 2023.
- Duvall, J., Atamanchuk, I. (2022). The Closed-End Fund Market. *ICI Research Perspective*, vol.29(5).
- Jamróż P., Ostrowska D., Niedźwiedzka E., Kania P, *Fundusze wspólnego inwestowania w Polsce*, CeDeWu, Warszawa 2016.
- Lichosik, A. (2021). Private Closed-End Investment Funds Of Non-Public Assets As A Form Of Collective Investment On The Capital Market In Poland. *European Journal of Accounting, Finance & Business*, vol. 15(25),s.24-29.
- Miziołek, T., Trzebiński, A., *Rynek funduszy inwestycyjnych w Polsce*, Difin, Warszawa 2019.
- Mroczkowski, R., *Nadzór nad funduszami inwestycyjnymi*, Wolters Kluwer Polska, Warszawa 2021
- Niedziółka, P. (red.), *Bankowość inwestycyjna. Inwestorzy, banki i firmy inwestycyjne na rynku finansowym*, Difin, Warszawa 2015.
- Perez, K., *Fundusze inwestycyjne. Rodzaje, zasady funkcjonowania, efektywność*, Wolters Kluwer Polska, Warszawa 2012.
- Quang, Ch., Kin, L. (2006). Insider trading and voluntary disclosures. *Journal of Accounting Research*. 44, (5), 815-848. Research Collection School of Accountancy.

7. Ocena nieprawidłowości rynku usług ubezpieczeniowych

7.1 Cel naukowy

Głównym celem naukowym projektu jest identyfikacja mechanizmów prowadzących do powstawania nieprawidłowości na rynku produktów ubezpieczeniowych oraz praktyk sprzedaży produktów o charakterze inwestycyjnym jako produktów ubezpieczeniowych.

7.2 Znaczenie projektu

Nowe regulacje dotyczące funkcjonowania zakładów ubezpieczeń oraz dystrybucji oferowanych przez nie produktów (solvency, resolution, ustawa o dystrybucji) zawierają zapisy, które wbrew intencji ustawodawcy mogą przyczynić się do zwiększenia ryzyka ponoszonego przez zakłady ubezpieczeń oraz negatywnie wpłynąć na jakość produktów oferowanych klientom. W ramach projektu analizie zostaną poddane konstrukcje produktów oraz sposób ich dystrybucji. Szczególne znaczenie ma identyfikacja *dumpingowych* zachowań dostawców usług ubezpieczeniowych i wynikających z niej zagrożeń dla rzetelnego wykonania przyjętych zobowiązań. Obserwowane są także praktyki przenoszenia kosztów na przyszłych klientów (nadmierny wzrost cen po okresie *dumpingu*) oraz praktyki *missellingu* w celu pokrycia kosztów realizacji ryzyka ubezpieczeniowego. Oprócz identyfikacji i opisu tych zjawisk zostanie również przeprowadzona analiza wpływu powiązań ubezpieczycieli z bankami i innymi instytucjami finansowymi na konstrukcje i sposób dystrybucji produktów oferowanych przez zakłady ubezpieczeń, w kontekście wskazania przyczyn i warunków ułatwiających praktyki *missellingu*.

Temat ten jest istotny w kontekście ochrony konsumentów na rynku usług ubezpieczeniowych w świetle obserwowanych naruszeń i nadużyć w tym zakresie.

7.3 Koncepcja i plan badań

Szczegółowym celem badań jest określenie nieprawidłowości występujących w funkcjonowaniu zakładów ubezpieczeń. Badaniami objęty zostanie sposób inwestowania środków pochodzących ze składek ubezpieczeniowych (struktura aktywów zakładów ubezpieczeń oraz konstrukcja i metody dystrybucji produktów oferowanych przez zakłady ubezpieczeń, w szczególności produkty łączące w sobie ubezpieczenia i instrumenty o charakterze inwestycyjnym).

Punktem wyjściowym badań będzie analiza konstrukcji i sposobu dystrybucji ubezpieczeń z ubezpieczeniowym funduszem kapitałowym (UFK). Identyfikacja niedozwolonych lub nagannych praktyk i częstotliwość ich występowania w tej próbie będzie podstawą weryfikacji hipotez badawczych dotyczących sprzedaży ubezpieczeń z UFK.

7.4 Metodyka badań

Badania realizowane będą w oparciu o:

- analizę dostępnych źródeł o charakterze legislacyjnym (regulacje prawne, samoregulacje sektorowe, rekomendacje nadzorcze),
- analizę dotychczas opublikowanych opracowań naukowych, eksperckich poświęconych analizowanym zagadnieniom,
- monitoring dostępnych informacji na temat zakładów ubezpieczeń,
- materiały pochodzące z instytucji nadzorujących sektor i rynek usług ubezpieczeniowych (KNF, UFG, UOKiK, Rzecznik Finansowy),
- dostępne sprawozdania finansowe zakładów ubezpieczeń.

Wykorzystane zostaną (między innymi) następujące metody badawcze:

- analiza opracowań naukowych z zakresu ekonomii, prawa i ekonomicznej analizy prawa poświęconych analizowanym zagadnieniom,
- analiza przypadków,
- komparatystyka,
- analiza statystyczna sprawozdań finansowych.

7.5 Literatura

- AIDA Europe Research Series on Insurance Law and Regulation, (2020), Insurance Distribution Directive. A legal analysis, P., Noussia K. Noussia (red.), Wydawnictwo Springer.
- Ameer, I., Halinen, A. (2019). Moving beyond ethical decision-making: A practice-based view to study unethical sales behavior. *Journal of Personal Selling and Sales Management*, vol. 39(2).
- Bi, S., Gao, S. (2023). Life insurance misselling and the influences of client attributes: evidence from China. *Asian Journal of Business Ethics*, vol. 57(1).
- Butor-Keler, A. (2017). Misselling a ochrona konsumenta na rynku usług finansowych. *Studia Ekonomiczne. Zeszyty Naukowe Uniwersytetu Ekonomicznego w Katowicach*, vol. 326(17).
- Choudhry, M. (2004). *Corporate Bonds and Structured Financial Products*. Elsevier Butterworth-Heinemann, Birkbeck.
- Cichorska, J. (2017). Misselling, czyli sprzedaż niepotrzebnych instrumentów finansowych, *Rozprawy Ubezpieczeniowe, Konsument na rynku usług finansowych nr 24 (2/2017)*.
- Dominic, B., Reshmi, A. (2021). Dealing with Misselling: Impact of Behavioural Interventions on Insurance Agents. *NHRD Network Journal*, vol. 14(2).
- Monkiewicz M. (red.), *Podstawy ubezpieczeń t. III*, Poltext, Warszawa 2003.
- Mrozowska, B. (2012). Bancassurance – regulacje prawne i samoregulacja rynku. *Prawo Asekuracyjne* 3/2012 (72).
- Paduszyńska, M. (2019). Misselling jako nadużywanie zaufania klienta na rynku finansowym. *Ethics in Economic Life*, vol. 22(3).
- Piotrowska, A., *Ochrona klienta na rynku ubezpieczeniowym. Studium publicznoprawne*, Wydawnictwo Naukowe Scholar, Kraków 2019.
- Płonka, M., Oręziak, B., Wielec, M., *Rynek Ubezpieczeniowy. Zapobieganie przyczynom przestępczości*, Wydawnictwo Instytutu Wymiaru Sprawiedliwości, Warszawa 2019.
- Szczepańska M., *Ubezpieczenia na życie, Aspekty prawne*, Wolters Kluwer, Warszawa 2008.
- Wierzbicka, E. (2016). Misselling barierą rozwoju ubezpieczeń w Polsce. *Zeszyty Naukowe Wyższej Szkoły Humanitas. Zarządzanie*, vol. 2(1).
- Wiśniewski, M. (2016). Ubezpieczenia o charakterze oszczędnościowym w świetle nowych regulacji. *Wiadomości Ubezpieczeniowe nr 2*.

8. Analiza skali, skutków oraz sposobów wykorzystania kryptowalut do zjawiska prania brudnych pieniędzy

8.1 Cel naukowy

Głównym celem naukowym projektu jest przedstawienie roli kryptowalut, w mechanizmach prania pieniędzy oraz finansowania terroryzmu wraz z oceną skali działania i wskazaniem rekomendacji regulacyjnych.

8.2 Znaczenie projektu

Wdrożenie regulacji AML i CFT i wynikające z nich obowiązki raportowania przez instytucje finansowe nietypowych transakcji, niezgodnych z deklarowany profilem klienta lub odbiegających od dotychczas wykonywanych, skłaniają przestępców do poszukiwania możliwości maskowania źródła nielegalnie zdobytych środków oraz ich dalszego transferu i wprowadzenia do legalnego obiegu. W tej sytuacji należy się liczyć z możliwością wykorzystania w tym procesie transakcji kryptowalutami (tokenami), niepodlegających kontroli przez organy publiczne.

W ostatnich latach organy regulacyjne zintensyfikowały egzekwowanie sankcji wobec niezgodnych z przepisami operatorów w branży kryptowalut. Pomiędzy zarzutami karnymi i listami sankcji, podmioty kryptowalutowe działające świadomie lub nieświadomie na rzecz nielegalnych podmiotów stoją obecnie w obliczu zwiększonej presji regulacyjnej i kontroli.

8.3 Koncepcja i plan badań

Instytut do tej pory nie zajmował się tą tematyką i dlatego konieczne jest zbudowanie odpowiednich kompetencji wśród jego pracowników. W tej sytuacji badanie tego przedmiotu musi zostać poprzedzone głębokimi studiami literatury oraz szkoleniami pracowników. Istotne znaczenie miałyby również udostępnienie Instytutowi materiałów i opracowań dotyczących zidentyfikowanych przypadków. Z tej przyczyny punktem wyjścia tych badań będzie analiza dostępnej literatury oraz analiza porównawcza regulacji AML/CFT oraz dotyczącej obrotu tokenami w poszczególnych krajach.

8.4 Metodyka badań

Badania realizowane będą w oparciu o:

- analizę dostępnych źródeł o charakterze legislacyjnym (Regulacje AML/CFT oraz regulacje dotyczące obrotu tokenami);
- analizę dotychczas opracowanych i opublikowanych opracowań naukowych, eksperckich poświęconych obrotowi kryptowalutami;
- analizę materiałów otrzymanych za pośrednictwem Prokuratury Krajowej.

Wykorzystane zostaną (między innymi) następujące metody badawcze:

- analiza opracowań naukowych z zakresu ekonomii, prawa i ekonomicznej analizy prawa poświęconych analizowanym zagadnieniom,
- analiza przypadków,
- analiza przepływów finansowych (z uwzględnieniem powiązań),
- komparatystyka.

8.5 Literatura

Albrecht, C., Duffin, K. M., Hawkins, S., & Morales Rocha, V. M. (2019). The use of cryptocurrencies in the money laundering process. *Journal of Money Laundering Control*, 22(2), 210-216.

- Al-Tawil, T. N. E. (2022). Anti-money laundering regulation of cryptocurrency: UAE and global approaches. *Journal of Money Laundering Control*.
- Barone, R., & Masciandaro, D. (2019). Cryptocurrency or usury? Crime and alternative money laundering techniques. *European Journal of Law and Economics*, 47, 233-254.
- Choo, K. K. R. (2015). Cryptocurrency and virtual currency: Corruption and money laundering/terrorism financing risks?. In *Handbook of digital currency* (pp. 283-307). Academic Press.
- Dupuis, D., & Gleason, K. (2020). Money laundering with cryptocurrency: open doors and the regulatory dialectic. *Journal of Financial Crime*, 28(1), 60-74.
- Dyntu, V., & Dykyi, O. (2018). Cryptocurrency in the system of money laundering. *Baltic Journal of Economic Studies*, 4(5), 75-81.
- Faccia, A., Moşteanu, N. R., Cavaliere, L. P. L., & Mataruna-Dos-Santos, L. J. (2020, September). Electronic money laundering, the dark side of fintech: An overview of the most recent cases. In *Proceedings of the 2020 12th international conference on information management and engineering* (pp. 29-34).
- Haffke, L., Fromberger, M., & Zimmermann, P. (2020). Cryptocurrencies and anti-money laundering: the shortcomings of the fifth AML Directive (EU) and how to address them. *Journal of Banking Regulation*, 21, 125-138.
- Houben, R., & Snyers, A. (2018). *Cryptocurrencies and blockchain: Legal context and implications for financial crime, money laundering and tax evasion*.
- Opitek, P. (2019). Kryptowaluty w aspekcie czynności dochodzeniowo-śledczych policji. *Przegląd Policyjny*, 2, 138-158.
- Nowak, A. (2020). kryptoWaluty a pranie pieniędzy. pranie pieniędzy jako przeStępStWo XXI Wieku. *Przestępczość XXI wieku. Szanse i wyzwania dla kryminologii*, 311.
- Teichmann, F. M. J., & Falker, M. C. (2020). Money laundering via cryptocurrencies—potential solutions from Liechtenstein. *Journal of Money Laundering Control*, 24(1), 91-101.
- Wardani, A., Ali, M., & Barkhuizen, J. (2022). Money Laundering through Cryptocurrency and Its Arrangements in Money Laundering Act. *Lex Publica*, 9(2), 49-66.

9. Charakterystyka procederu odwróconego łańcucha dystrybucji leków w kontekście ekonomicznego wpływu na podmioty biorące udział w obrocie farmaceutycznym i interesy fiskalne państwa, a ochrona zdrowia pacjentów

9.1 Cel naukowy

Celem badania będzie systematyczna analiza zjawiska odwróconego łańcucha dystrybucji leków oraz propozycja metod jej identyfikacji i zwalczania.

9.2 Znaczenie projektu

Odwrócony łańcuch dystrybucji leków to pojęcie obejmujące nielegalne praktyki stosowane przez przedsiębiorców w celu niezgodnego z prawem pozyskania leków dla celów eksportowych (Jarecka, 2017; Bańska, Furtak-Niczyporuk, Dreher, 2022). W ramach głównych skutków nieprawidłowości związanych z tym procederem możemy wymienić: sprzedaż za granicę leku refundowanego, nieprawidłowości w zakresie wyceny leku lub sprzedaż osobom nieuprawnionym (NFZ, 2023). Zgodnie z polskim prawem apteki mogą sprzedawać produkty lecznicze jedynie pacjentom, hurtownie natomiast nie mogą zaopatrywać się w aptekach. W ostatnich latach nieuczciwi przedsiębiorcy wykorzystywali różne mechanizmy, aby leki z aptek trafiały do hurtowni eksportujących leki. W tym zakresie prowadzonych jest szereg postępowań w jednostkach prokuratury.

Odwrócony łańcuch dystrybucji leków jest nieodłącznie związany z pojęciem handlu równoległego, którego celem jest sprzedaż leków za granicę, ma więc miejsce obok handlu klasycznego, ukierunkowanego na dystrybucję leków wśród pacjentów. Często, przede wszystkim z powodu ograniczeń wynikających z ustawy z dnia 12 maja 2011 r. o refundacji leków, środków spożywczych specjalnego przeznaczenia żywieniowego oraz wyrobów medycznych (Dz.U.2015.345 z późn. zm.), ceny, marże i co za tym idzie zysk wynikający z handlu klasycznego pozostają w wiele niższe, aniżeli te związane z handlem równoległym. Są więc atrakcyjniejsze z punktu widzenia ekonomicznego podmiotów biorących udział w obrocie farmaceutycznym (Baran-Rybczyńska, Konarska-Wrzošek, 2022; Pietryka, Kotowicz, 2020). Niemniej jednak ograniczenie rynku klasycznego powoduje znaczne obniżenie dostępności leków na rynku rodzimym, co oczywiście pozostaje niekorzystne z punktu widzenia pacjentów. W tym miejscu łączą się kwestie ekonomiczne oraz społeczne związane z ochroną zdrowia publicznego. Przeprowadzenie badań o procesach zachodzących na styku tych dwóch obszarów pozostaje niezwykle istotne, również z punktu widzenia zaproponowania reguł, które uwzględniałyby interesy wszystkich podmiotów biorących udział w obrocie oraz dobro pacjentów.

9.3 Koncepcja i plan badań

Realizacja badań podzielona zostanie na trzy etapy.

W etapie 1 planujemy szczegółowe rozpoznanie istniejących źródeł danych w zakresie sprzedaży i importu leków oraz kwot refundacji. W tym celu pomocne będą dane pochodzące z: Narodowego Funduszu Zdrowia, Ministerstwa Zdrowia (w tym dane z systemu e-recepta oraz Internetowe Konto Pacjenta). Podejmiemy próbę pozyskania próbek takich danych, na niskim poziomie agregacji lub danych indywidualnych, zanonimizowanych. Pomocniczymi źródłami wskazującymi na powiązania osobowe i kapitałowe oraz transakcyjne mogą być dane z KRS oraz dane gromadzone przez administrację skarbową (w tym Jednolity Plik Kontrolny, dane z kas fiskalnych online, w przyszłości dane z Krajowego Systemu e-Faktur).

W etapie 2 przewidujemy wstępną analizę statystyczną zgromadzonych danych. Przykładowo, analiza sprzedawców leku lub grupy leków, co pozwoli na wskazanie obserwacji nietypowych, np. w sytuacji, gdy kilka placówek w województwie generuje sprzedaż na poziomie powyżej 20% wolumenu sprzedaży w województwie. Identyczną analizę można przeprowadzić dla pojedynczego pacjenta lub lekarza (nawet gdy nie dysponujemy danymi osobowymi, pacjent lub lekarz może zostać zidentyfikowany jako

określony numer w systemie, który został wcześniej poddany procedurze utajniania (pseudoanonimizacji) danych z wykorzystaniem funkcji szyfrującej (tzw. jednokierunkowa funkcja skrótu, *hash*).

W etapie 3 analizie poddamy powiązania pomiędzy podmiotami (osobowych i kapitałowych oraz transakcyjnych). Podejmiemy także próbę skonstruowania modelu wczesnego ostrzegania, w tym w oparciu o narzędzia uczenia maszynowego. Model ten pozwoli wykryć anomalie statystyczne w zakresie handlu lekami, które z dużym prawdopodobieństwem stanowią przypadki nadużyć.

Realizacja etapu 2 oraz etapu 3 uzależniona jest od dostępności danych.

9.4 Metodyka badań

Wstępną analizę danych (etap 1) przeprowadzimy obliczając statystyki opisowe (średnia, mediana, odchylenie standardowe, odstęp międzykwartylowy) oraz analizę rozkładu zmiennych (analiza udziałów, percentyle, wykresy dystrybuanty). Przeprowadzimy analizę nie tylko na poziomie całej populacji, ale także np. na poziomie województwa. Należy przy tym podkreślić, że korzystanie z różnych źródeł danych wiąże się z koniecznością łączenia różnych zbiorów danych (Roszka, 2015). Definiowanie takich powiązań stanowi często istotną trudność techniczną i może ograniczyć zakres danych w badaniu. Wynika to przede wszystkim z różnic w strukturach baz danych oraz anonimizacji danych, które uniemożliwiają ich powiązanie za pomocą jednoznacznie wskazanego identyfikatora (Grabowski, Korczak, 2020). W takich przypadkach tworzone są klucze złożone, które składają się kilku cech identyfikujących daną obserwację, dostępnych w każdym ze źródeł danych. Takie podejście pozwala dopasować do siebie dane zanonimizowane. Z drugiej strony może to prowadzić do znacznego ograniczenia liczby dostępnych (powiązanych) obserwacji.

W etapie 2 przeprowadzimy szczegółową analizę statystyczną na poziomie pojedynczych podmiotów tj. aptek lub lekarzy, a także dla pojedynczego preparatu leczniczego. Analizie poddamy obserwacje ze skrajnych części rankingu (np. kilka podmiotów charakteryzujących się największymi i najmniejszymi wartościami cechy).

Jak już wspomniano wyżej, zestawienie danych z różnych źródeł stawowi duże wyzwanie analityczne. W przypadku udanego łączenia danych przeprowadzimy analizę porównawczą, pozwalającą zweryfikować występowanie dużych rozbieżności w danych pochodzących z różnych źródeł, a obejmujących zbliżone kategorie (np. wartość sprzedaży raportowana do NFZ a podstawa opodatkowania VAT wykazana w JPK).

W ostatniej fazie projektu (etap 3) podjęta zostanie próba wypracowania modeli wczesnego ostrzegania (zob. np. Lichota, 2009) przed nieprawidłowościami w handlu lekami oraz wyrobami medycznymi, w szczególności procederem odwróconego łańcucha dystrybucji. W tym celu wykorzystamy metody uczenia maszynowego. Przede wszystkim skorzystamy z uczenia nienadzorowanego, tj. modeli wykrywających anomalie statystyczne (tzw. *outliery*) i modeli grupujących obserwacje w ramach klastrów (np. algorytm najbliższych sąsiadów). Jeśli zgromadzona baza danych będzie zawierać odpowiednią liczbę przypadków zidentyfikowanego odwróconego obrotu, pomocniczo zbudujemy modele klasyfikacyjne w ramach uczenia nadzorowanego (regresja logistyczna, prosty model Bayesa, drzewa decyzyjne, modele wektorów nośnych lub jednokierunkowe sieci neuronowe).

9.5 Literatura

- Bańska, K., Furtak-Niczyporuk, M., & Dreher, S. (2022). Reverse drug distribution chain: analysis of the phenomenon. *European Research Studies Journal*, 25(2), 94-103.
- Baran-Rybczyńska, W., & Konarska-Wrzosek, V. (2022). Prawnkarne mechanizmy zabezpieczające prawidłowy łańcuch dystrybucji leków. *Przegląd Ustawodawstwa Gospodarczego*, 75(3).
- Grabowski, W., & Korczak, K. (2020). Complementing Data Gaps on Wages in the Labour Force Survey Data Set: Evidence from Poland, *E&M Economics and Management*, 23(3), 4–22.

- Jarecka, J. (2017). Kryminalna analiza zjawiska „odwróconego łańcucha dystrybucji leków”. *Studia Prawnoustrojowe*, (38), 323-332.
- Lichota, W. (2009). Metody wczesnego ostrzegania o zmianach sytuacji finansowej przedsiębiorstw. *Wiadomości Statystyczne. The Polish Statistician*, 54(10), 24-34.
- NFZ (2023), *Szczegółowa informacja o wynikach kontroli realizacji świadczeń, ordynacji oraz aptek*, dostępne online: <https://www.nfz.gov.pl/o-nfz/kontrole/kontrole-nfz/szczegolowe-wyniki-kontroli/> [2023.08.20].
- Pietryka, A., & Kotowicz, M. (2020). Penalizacja odwróconego łańcucha dystrybucji leków w Polsce. *co do zasady. studia i analizy prawne*, 1(2020).
- Roszka, W. (2015). Konstrukcja syntetycznych zbiorów danych na potrzeby estymacji dla małych domen. *Prace Naukowe Uniwersytetu Ekonomicznego we Wrocławiu*, (384), 254-261.
- Ustawa z dnia 12 maja 2011 r. o refundacji leków, środków spożywczych specjalnego przeznaczenia żywieniowego oraz wyrobów medycznych (Dz.U.2015.345 z późn. zm.).

10. Narzędzia sztucznej inteligencji w przetwarzaniu i analizie danych

10.1 Cel naukowy

Głównym celem naukowym projektu jest opracowanie nowych lub dostosowanie istniejących narzędzi z zakresu sztucznej inteligencji wykorzystywanych w przetwarzaniu i tworzeniu danych tekstowych i obrazu. Biorąc pod uwagę dynamiczny rozwój narzędzi tzw. generatywnej AI (GAI) (Jovanovic, Campbell, 2022), szczególną uwagę zwrócimy na możliwość wdrożenia komponentów GAI, które zapewnią bezpieczeństwo danych i użycie zgodne z prawem i zasadami etyki zawodowej (Hacker et al., 2023; Zohny et al., 2023).

10.2 Znaczenie projektu

Realizacja projektu badawczego związana jest z szybkim wzrostem ilości wytwarzanych i gromadzonych danych, który wymusza automatyzację procesów przetwarzania i analizy danych. Na rynku obecnych jest wiele narzędzi prostego przetwarzania danych (arkusz kalkulacyjny, makra, bazy danych) oraz oprogramowania specjalistyczne do analiz śledczych (np. pakiet Intella). W ramach badań spróbujemy uzupełnić istniejące narzędzia, biorąc pod uwagę specyfikę danych przetwarzanych w IEEF w procesie tworzenia opinii biegłych. Planujemy wykorzystać narzędzia sztucznej inteligencji (AI), w szczególności te, które wykorzystuje się do przetwarzania i generowania obrazu i tekstu.

10.3 Koncepcja i plan badań

Narzędzia sztucznej inteligencji służące do przetwarzania danych w formie tekstu i obrazu (głównie z akt sądowych) zostały już w znacznej mierze opracowane i wdrożone w ramach badań naukowych prowadzonych w IEEF w latach 2019-2023 (np. Baranowski, Stępiak, 2022 oraz nieopublikowane kody i dokumentacja Systemu Przetwarzania Akt).

Dalsze rozwinięcia tych narzędzi mogą obejmować m.in. analizę semantyczną (treści) przy pomocy dużych modeli języka (BERT, GPT, Layla itp.). Spróbujemy także zbadać możliwości klasyfikacji i wyszukiwania podobnych treści na podstawie minimalnej liczby przykładów - np. podanie kilku akapitów lub stron (tzw. *few shots learning*). Z kolei badania w zakresie analizy obrazów będą prowadzone pod kątem segmentacji skanów na obiekty takie jak tabele, rysunki, diagramy czy logotypy (poprzednie badania pozwalały jedynie wykrywać strony zawierające np. tabele).

Osobnym nurtem badań będzie analiza możliwości użycia narzędzi generatywnej sztucznej inteligencji – GAI (np. ChatGPT, BARD, Dall-E, Midjourney; Gozalo-Brizuela, Garrido-Merchan, 2023; Jo, 2023; Brynjolfsson, Raymond, 2023). Zwrócimy szczególną uwagę na kwestie bezpieczeństwa, etyki i zgodności z prawem. W ramach bezpieczeństwa przeprowadzimy analizę literatury oraz opublikowanych przypadków skutecznych ataków na te modele. Wydaje się, że kwestia ta jak na razie jest niemal pomijana, podczas gdy możliwe są takie ataki z zewnątrz (np. za pomocą „wrogiego” zapytania, wprowadzania w błąd modelu za pomocą celowego nieprawidłowego feedbacku) i z wewnątrz (np. poprzez dane treningowe zawierające znaczące obciążenia).

10.4 Metodyka badań

Metody projektu obejmie kolejno:

- analiza potrzeb użytkowników – biegłych IEEF,
- przegląd istniejących narzędzi (gotowe moduły, kody źródłowe publikowane w repozytoriach, interfejsy API, oprogramowanie zewnętrzne),
- stworzenie działającego prototypu (na poziomie minimalnej funkcjonalności biznesowej) i testy narzędzia.

10.5 Literatura

- Baranowski, P., Stepniak, A. (2022). Office Documents Classification under Limited Sample. A Case of Table Detection Inside Court Files. *Journal of Information and Organizational Sciences*, 46(2), 293-304.
- Brynjolfsson, E., Li, D., & Raymond, L. R. (2023). *Generative AI at work* (No. w31161). National Bureau of Economic Research.
- Gozalo-Brizuela, R., & Garrido-Merchan, E. C. (2023). ChatGPT is not all you need. A State of the Art Review of large Generative AI models. arXiv preprint arXiv:2301.04655.
- Hacker, P., Engel, A., & Mauer, M. (2023, June). Regulating ChatGPT and other large generative AI models. In *Proceedings of the 2023 ACM Conference on Fairness, Accountability, and Transparency* (pp. 1112-1123).
<https://www.zdnet.com/article/hacking-ai-how-googles-ai-red-team-is-fighting-security-attacks/>
(dostęp 28.08.2023)
- Jo, A. (2023). The promise and peril of generative AI. *Nature*, 614(1), 214-216.
- Jovanovic, M., & Campbell, M. (2022). Generative artificial intelligence: Trends and prospects. *Computer*, 55(10), 107-112.
- Zohny, H., McMillan, J., & King, M. (2023). Ethics of generative AI. *Journal of medical ethics*, 49(2), 79-80.

11. Skuteczność działań podejmowanych przez jednostki samorządu terytorialnego w celu optymalizacji zadłużenia

11.1 Cel naukowy

Głównym celem naukowym projektu jest diagnoza determinant skuteczności działań optymalizujących zadłużenie jednostek samorządu terytorialnego oraz wypracowanie dobrych praktyk w tym zakresie.

Badania obejmą zagadnienia związane z zadłużeniem samorządu terytorialnego dotychczas nie badane przez IEEF. Badaniu poddane zostanie przestrzeganie przez losowo wybrane jednostki samorządu terytorialnego ustawowo wyznaczonych limitów zadłużenia oraz realizacja przez nie wybranych dochodów własnych w latach 2018-2027.

Ocena będzie dotyczyła w szczególności:

- prawidłowości prognozowania dochodów jednostek samorządu terytorialnego,
- prawidłowości i rzetelności działań w zakresie realizacji dochodów z tytułu podatków i opłat
- wpływ strategii rozwoju zintegrowanego na wzrost potencjału dochodowego jednostek samorządu terytorialnego i zdolności obsługi długu,
- prawidłowości prognozowania wydatków jednostek samorządu terytorialnego,
- optymalizacji ścieżki przychodów i rozchodów jednostek samorządu terytorialnego,
- jakości planowania wieloletniego jednostek samorządu terytorialnego,
- prawidłowości w zakresie zarządzania mieniem jednostek samorządu terytorialnego,
- prawidłowości zarządzania usługami publicznymi w tym zadaniami zleconymi,
- prawidłowości finansowania deficytu i regulowania zobowiązań jednostek samorządu terytorialnego,
- sposobu przestrzegania przez jednostki samorządu terytorialnego ustawowo wyznaczonych limitów zadłużenia oraz rzetelności danych dotyczących wysokości długu,
- zarządzania kadrami jednostek samorządu terytorialnego,
- wpływ politycznego cyklu budżetowego oraz podziału politycznego władz lokalnych na zadłużenie jednostek samorządu terytorialnego.

11.2 Znaczenie projektu

W obszarze zadłużenia jednostek samorządu terytorialnego ogniskuje się wiele problemów w zakresie zarządzania finansami tych jednostek. Pomimo istnienia w Polsce systemu ilościowych reguł fiskalnych (norm prewencyjnych) oraz systemu nadzoru nad finansami jednostek samorządu terytorialnego oraz kontroli państwowej, kwestia determinant jakości zarządzania długiem pozostaje ciągle aktualna.

Problematyka przeciwdziałania nadmiernemu zadłużeniu jednostek samorządu terytorialnego oraz mechanizmów służących przewyższeniu niewypłacalności tych podmiotów, przy zachowaniu zdolności świadczenia usług publicznych na rzecz wspólnot lokalnych doczekała się bogatej literatury światowej z zakresu teorii ekonomii oraz finansów publicznych (Aghion, Bolton 1990, Aghion, Bolton, Fries 1999, Aizerman 1998, Alesina, Perotti 1994, Babczuk 2007, Baldassare 1998, Bahl 1999, Berglöff, Roland 1998, Buchanan, Wagner 1977, Dewatripont, Maskin 1995, Dewatripont, Maskin, Roland 2000, Duggan 2000, Edin, Ohlsson 1991, Eslava 2006, Etzioni 1988, Feld 2002, Rodden, Eskeland 2003, Fischer 1999, von Hagen 2005, Imbeau, Chenard 2002, Inman 1995, Inman 2003, Janda 2006, Knudsen 1993, Kornai 1979, Kornai 1985, Kornai 1986a, Kornai 1986b, Kornai, Eggleston 2001, Kornai, Maskin, Roland 2003, Lijphart 1994, Litvack, Ahmad, Bird 1998, Neale 1988, North 1990, Maskin, 1996, Maskin 1999, Maskin, Chenggang 2001, Mikesell 2002, Mitchell 1998, Mitchell 2000, Moesen, van Cauwenberge 2000, Peltzman 1992, Pinho 2004, Rodden 2006, Rodden 2002, Rodden, Eskeland, Litvack 2003, Roland 2000, Scott 1990, Simon 1976, Simon, 1982, Simon 1978, Simon 1978, Skoog 2000, Tornell 1999, Wildasin 1997, Vigneault 2005.

Wyniki badań będą służyły wypracowaniu dobrych praktyk w zakresie zarządzania samorządowymi finansami publicznymi. Praktyki te zostaną opublikowane przez IEEF.

11.3 Koncepcja i plan badań

Sformułowany główny cel naukowy projektu wiąże się z realizacją następujących celów szczegółowych:

- identyfikacja determinant skuteczności prognozowania dochodów oraz wydatków jednostek samorządu terytorialnego,
- identyfikacja determinant planowania wieloletniego przychodów i rozchodów jednostek samorządu terytorialnego,
- ocena skuteczności mechanizmów zapobiegania oraz przewyższania niewypłacalności jednostek samorządu terytorialnego w Polsce,
- sformułowanie propozycji modyfikacji mechanizmów zapobiegania oraz przewyższania niewypłacalności jednostek samorządu terytorialnego w Polsce.

W pierwszej kolejności konieczne będzie scharakteryzowanie problemów jakich doświadczają jednostki samorządu terytorialnego w procesie wieloletniego planowania dochodów oraz przychodów, a także wydatków oraz rozchodów z uwzględnieniem analizy demograficznej oraz regionalnej.

Następnie należy dokonać analizy i oceny skuteczności mechanizmów zapobiegania oraz przewyższania niewypłacalności jednostek samorządu terytorialnego w Polsce. Pozwoli to na sformułowanie propozycji modyfikacji mechanizmów zapobiegania oraz przewyższania niewypłacalności jednostek samorządu terytorialnego w Polsce.

11.4 Metodyka badań

W projekcie badawczym zostaną wykorzystane między innymi następujące metody badawcze:

- analiza opracowań naukowych z zakresu ekonomii, prawa i ekonomicznej analizy prawa poświęconych analizowanym zagadnieniom,
- analiza porównawcza rozwiązań legislacyjnych stosowanych w różnych krajach,
- analiza aktów normatywnych bądź projektów legislacyjnych,
- analiza treści opinii organów nadzoru nad jednostkami samorządu terytorialnego i orzeczeń sądowych i sądowno-administracyjnych,
- modelowanie ekonomiczne metodą idealizacji i stopniowej konkretyzacji modelu (Nowak 1972, Nowak 1977),
- badania o charakterze empirycznym.

11.5 Literatura

Alesina A., Perotti R., *The Political Economy of Budget Deficits*, NBER Working Papers No. 4637, Cambridge 1994.

Babczuk A., *Modele zadłużenia publicznego odwołujące się do typu instytucji politycznych*, „Ruch Prawniczy, Ekonomiczny i Socjologiczny” 2007 nr 3.

Baldassare M., *When Government Fails: The Orange County Bankruptcy*. University of California, Berkeley 1998.

Bahl R., *Implementation Rules for Fiscal Decentralization*, Georgia State University, Working Paper 1999 nr 10.

Buchanan J., Wagner R., *Democracy in Deficit. The Political Legacy of Lord Keynes*. Academic Press, New York 1977.

Dafflon B. ed. [2002], *Local Public Finance in Europe: Balancing the Budget and Controlling Debt*, Edward Elgar Publishing Limited.

Dewatripont M., Maskin E., Roland G., *Soft Budget Constraints and Transition*, [w]: *Planning, Shortage and Transformation*, E. Maskin, A. Simonovits (red.), MIT Press, Cambridge 2000.

Edin P., Ohlsson H., *Political Determinants of Budget Deficits: Coalition Effects versus Minority Effects*, „*European Economic Review*” 1991 vol. 35 nr 8, s. 1597-1603.

Eslava M., The Political Economy of Fiscal Policy: Survey, Inter-American Development Bank Working Paper No. 583, Washington D.C. 2006.

Fiscal Decentralization and the Challenge of Hard Budget Constraints, J. Rodden, G. Eskeland, J. Litvack (red.), MIT Press, Cambridge 2003.

von Hagen J., Political Economy of Fiscal Institutions, GESY Discussion Paper No. 149, Mannheim 2005.

Imbeau L., Chenard K., The Political Economy of Public Deficits: A Review Essay, Centre D'Analyse Des Politiques, EPCS-2002 Conference.

Inman R., How to Have a Fiscal Crisis: Lessons from Philadelphia, „American Economic Review” 1995 vol. 85 nr 2, s. 378-383.

Kornai J., Maskin E., Roland G., Understanding the Soft Budget Constraint, „Journal of Economic Literature” 2003 vol. 41, s. 1095-1136.

Maskin E., Chenggang X., Soft Budget Constraint Theories: From Centralization to the Market, „Economics of Transition” 2001 vol. 9, nr 1, s. 1-27.

Mikesell J., Subnational Government Bankruptcy, Default, and Fiscal Crisis in the United States, Andrew Young School of Public Studies, Georgia State University, Atlanta 2002.

Moesen W., van Cauwenberge P., The Status of the Budget Constraint, Federalism and the Relative Size of Government: A Bureaucracy Approach, „Public Choice” 2000 vol. 104, nr 3-4, s. 207-224.

Peltzman S., Voters as Fiscal Conservatives, „Quarterly Journal of Economics” 1992 vol. 107, s. 227-261.

Pinho M., Political Model of Budget Deficits: a Literature Review, Universidade do Porto Working Papers No. 138, Porto 2004.

Rodden J., Hamilton's Paradox. The Promise and Peril of Fiscal Federalism, Cambridge University Press, Cambridge 2006.

Skoog G., The Soft Budget Constraint, Kluwer Academic Publishers, Boston 2000.

Wildasin D., Externalities and Bailouts: Hard and Soft Budget Constraints in Intergovernmental Fiscal Relations, World Bank Policy Research Working Papers nr 1843, The World Bank, Washington, DC. 1997.

12. Przesłanki niskiej skuteczności i efektywności działalności organizacji tworzących system kontroli publicznej w Polsce

12.1 Cel naukowy

Głównym celem naukowym projektu jest identyfikacja przesłanek niskiej skuteczności i efektywności organizacji tworzących system kontroli publicznej w Polsce.

Pomimo wielu badań istnieje nadal luka badawcza dotycząca przyczyn niskiej skuteczności i efektywności działania organizacji tworzących system kontroli publicznej w Polsce, obejmującego nie tylko organy kontroli, ale także inspekcje oraz instytucje kontroli w administracji rządowej.

Następujące problemy badawcze wymagają rozwiązania:

1. Czy i jakie rozwiązania prawne odnoszące się do funkcjonowania organizacji tworzących system kontroli publicznej w Polsce wymagają modyfikacji?
2. Wprowadzenie jakich rozwiązań organizacyjnych wpłynie na poprawę skuteczności i efektywności organizacji tworzących system kontroli publicznej w Polsce?
3. Czy zarządzanie zasobami ludzkimi w organizacjach należących do systemu kontroli publicznej w Polsce sprzyja osiągnięciu przez te organizacje skuteczności i efektywności w działaniu?
4. Jakie rozwiązania w zakresie standaryzacji, metodyki, informatyzacji mogą poprawić skuteczność i efektywność działania organizacji tworzących system kontroli publicznej w Polsce?

12.2 Znaczenie projektu

Przyjęcie założenia, że w Polsce istnieje sprawny, a zatem m.in. skuteczny i efektywny system kontroli publicznej oznacza, że funkcjonuje strukturalizowany system społeczno-techniczny, który składa się z powiązanych ze sobą elementów, do których należą m.in. ludzie, metody, techniki, relacje, czy kultura organizacyjna, pojmowana, jako zbiór norm i wartości, które stymulują i regulują zachowanie członków organizacji, istotne dla realizacji określonego celu, albo podzielane znaczenia, symbole, rytuały, schematy poznawcze nieustannie formowane i przekształcane w miarę, jak organizacja stara się zrównoważyć wymogi zachowania wewnętrznej spójności z potrzebami reakcji wykrywanymi w otoczeniu (m.in. Kast, Rosenzweig, 1970; Dobrowolski, Kościelniak, 2019). Tak pojmowana organizacja jako system zawiera w sobie określone podsystemy (m.in. Leavitt, 1965; Sylwestrzak, 2006, Dobrowolski, Kościelniak, 2019; Dobrowolski, 2021): 1) podsystem celów i wartości. Organizacja kontrolna oddziałuje na otoczenie oraz na swoje składniki; 2) podsystem psychospołeczny, m.in. kultura organizacyjna, relacje, sposoby motywowania ale też motywacja uczestników wpływają na sposób wykonywania zadań; 3) podsystem struktury, tj. zasady podziału zadań, przyznane uprawnienia, zakresy odpowiedzialności w organizacji; 4) podsystem zarządzania obejmujący mechanizmy podejmowania decyzji; 5) podsystem techniczny.

Organizacje kontrolne takie, jak Najwyższa Izba Kontroli, regionalne izby obrachunkowe oraz inspekcje mają zbliżone cele i wartości (deklarowane). Ich działalność zmierza (jak wynika z ich planów i rocznych sprawozdań) do poprawy funkcjonowania organizacji publicznych i lepszej realizacji zadań publicznych. W założeniu powinno to sprzyjać prawidłowemu wywiązywaniu się podmiotów publicznych i prywatnych z określonych zobowiązań względem państwa oraz innych podmiotów środowiska społeczno-gospodarczego (Dobrowolski, Kościelniak, 2019). Organizacje funkcjonujące w systemie powinny ze sobą współpracować, a oddziałując na siebie powinny być skuteczniejsze, niż gdyby każda z nich działała w odosobnieniu. Jednakże synergia w praktyce nie zawsze ma miejsce m.in. z uwagi na brak prawidłowego współdziałania organizacji kontrolnych (Dobrowolski, Kościelniak, 2019; Dobrowolski, 2021).

Organizacje kontrolne stoją wobec wyzwań takich, jak m.in. amorficzność zjawisk o charakterze patologicznym. Funkcjonowaniu organizacji publicznych towarzyszą korupcja i oszustwa. Symplifikacja tego zagadnienia prowadziłaby do konstatacji, że organizacje kontrolne zawsze działały w takich warunkach, a to z kolei sprzyjałoby relatywizowaniu negatywnych zjawisk społecznych. Zjawiska patologiczne do jakich zaliczają się korupcja i oszustwa, jak wynika ze sprawozdań organizacji kontrolnych (konstatacja ta nie dotyczy CBA), są rzadko ujawniane. Nie świadczy to jednak wcale o poprawie funkcjonowania organizacji publicznych. Tu nadal występują przypadki poważnych nieprawidłowości, o czym świadczą analizy Centralnego Biura Antykorupcyjnego, czy statystyki Policji. Niekorzystne są także wyniki innych badań, choćby Transparency International. Warto także przytoczyć wyniki badań Centrum Badania Opinii Społecznej (sondaż na temat korupcyjnych doświadczeń Polaków, w tym osobistych doświadczeń z korupcją oraz stosunku do łapownictwa. Badanie przeprowadzone na reprezentatywnej grupie losowej dorosłych mieszkańców Polski wykazało, że dla większości badanych respondentów korupcja nadal pozostawała poważnym problemem społecznym.

Walka z korupcją nie powinna być ograniczona wyłącznie do prewencji, a detekcja pozostawiona wyłącznie wyspecjalizowanej agencji – CBA. Nikt nie kwestionuje, iż jest to organ w założeniu najlepiej przygotowany pod względem technicznym i merytorycznym do zwalczania korupcji. Nie może to jednak oznaczać, że pozostali kontrolerzy publiczni nie będą w toku kontroli zauważać patologicznych zjawisk, gdyż do ich obowiązków będzie należało wyłącznie przeciwdziałanie korupcji, a nie jej detekcja. Przyjęcie założenia, że kontrolerzy publiczni nie potrafią wykrywać patologicznych zjawisk prowadziłoby do deprecjonowania kontroli publicznej i mogło katalizować występowanie patologii organizacyjnych. Zamiast kwestionowania roli kontrolerów publicznych w detekcji korupcji należy wypracować mechanizmy współpracy pomiędzy CBA a pozostałymi organizacjami kontrolnymi w zakresie zwalczania korupcji, oszustw (Dobrowolski, Kościelniak, 2019).

Nie poprawia się radykalnie dyscyplina finansów publicznych. Na przykład w 2017 r. rzecznicy dyscypliny i ich zastępcy otrzymali łącznie 1610 zawiadomień o naruszeniu dyscypliny finansów publicznych, tj. tylko o 62 zawiadomienia mniej niż w 2015 r. Prawie jedną trzecią ogółu tych zawiadomień kierowały regionalne izby obrachunkowe. Niecałe cztery punkty procentowe ogółu zawiadomień stanowiły zawiadomienia skierowane przez NIK. Pozytywnym trendem zauważalnym w ujęciu dynamicznym jest zmniejszenie liczby postanowień o odmowie wszczęcia postępowania wyjaśniającego. Nadal jednakże brak znamion naruszenia dyscypliny finansów publicznych stanowił aż 38 procent ogółu przyczyn rozstrzygnięć, wydanych przez rzeczników dyscypliny w 2017 r., w sprawie odmowy wszczęcia postępowania wyjaśniającego. Może to świadczyć o marnotrawstwie zasobów kontrolerskich, błędnych ocenach stanu faktycznego i prawnego. Zagadnienie to stanowi problem badawczy wymagający rozwiązania (Dobrowolski, Kościelniak, 2019).

Realizacja projektu nie tylko pozwoli na zniwelowanie wyżej wymienionej luki badawczej ale także posiada walor aplikacyjny. Zmierza do wskazania przyczyn słabości instytucjonalnej organizacji tworzących system kontroli publicznej oraz wskazania kierunków ich doskonalenia poprzez modyfikację rozwiązań prawnych, organizacyjnych oraz w zakresie zarządzania, w tym zasobami ludzkimi.

Odnotować należy, że konstrukcja prawna przeważającej większości mechanizmów kontroli państwowej oraz inspekcji była tworzona na początku lat dziewięćdziesiątych ubiegłego wieku i odpowiada innym realiom życia społeczno-gospodarczego niż obecnie, ponad trzydzieści lat później. To także uzasadnia konieczność przeprowadzenia kompleksowych badań.

12.3 Koncepcja i plan badań

Plan zakłada objęcie w okresie najbliższych pięciu lat badaniami działalności Najwyższej Izby Kontroli, regionalnych izb obrachunkowych oraz inspekcji z perspektywy wydatków ponoszonych na ich działalność w relacji do korzyści, jakie przynoszą państwu i jego obywatelom. Zbadana zostanie organizacja tych podmiotów, podstawowe rozwiązania w zakresie zarządzania zasobami ludzkimi oraz

zasady postępowania kontrolnego. Badania będą prowadzone przy wykorzystaniu informacji publicznie dostępnych i będą zmierzały do zidentyfikowania ograniczeń w ich działalności oraz ich przyczyn. Dla każdej grupy badanych organizacji zostaną wypracowane rekomendacje usprawnienia ich działalności. Zakłada się również pozyskanie informacji od przedstawicieli tych organów i inspekcji służących ocenie wskazanych przez nich ograniczeń w realizacji ustawowych zadań spowodowanych zarówno normami prawnymi jak i rozwiązaniami organizacyjnymi oraz finansowymi.

Rekomendacje zespołu badawczego będą dotyczyły całego systemu kontroli państwowej i inspekcji, ze szczególnym uwzględnieniem problematyki współdziałania organów kontroli i inspekcji, w tym z innymi podmiotami publicznymi. Poza efektem praktycznym realizowanego projektu polegającym na wskazaniu m.in. rozwiązań prawnych, organizacyjnych oraz w zakresie zarządzania zasobami ludzkimi, służących poprawie skuteczności i efektywności działania analizowanych organizacji, badania będą miały wkład w rozwój teorii kontroli i tworzącej się subdyscypliny – zarządzania organizacjami kontrolnymi, w której przedmiotem analiz i ich efektem jest ustalenie swoistości zjawisk lub ich powtarzalności pozwalające na formułowanie teoretycznych uogólnień. Rezultaty badań zostaną opublikowane w międzynarodowych czasopismach naukowych o zasięgu globalnym, posiadających Impact Factor, indeksowanych w bazach Scopus lub Web of Science. Ponadto przewiduje się opublikowanie monografii dotyczącej problematyki audytu i kontroli państwowej.

12.4 Metodyka badań

Wybór strategii prowadzenia badań i tworzenia teorii zależy od preferowanych przez badaczy paradygmatów. Badania będą prowadzone w dziedzinie nauk społecznych w dyscyplinie nauk o zarządzaniu i jakości oraz w dyscyplinie ekonomii i finansów publicznych. Przyjęto strategię pluralizmu epistemologicznego zakładającą możliwość łączenia podejść badawczych zaczerpniętych z różnych paradygmatów, pod warunkiem dążenia do uzyskania spójnych rezultatów badawczych. Oznacza to możliwość wykorzystania pojęć funkcjonalistycznych takich, jak hipotezy, jak i interpretatywnych. Metodyka zakłada komplementarność zastosowanych metod i technik, w tym łączenie metod ilościowych i jakościowych.

W projekcie badawczym zostaną wykorzystane między innymi następujące metody badawcze:

- analiza opracowań naukowych z zakresu zarządzania, ekonomii, prawa i ekonomicznej analizy prawa poświęconych analizowanym zagadnieniom,
- analiza porównawcza rozwiązań legislacyjnych stosowanych w różnych krajach,
- analiza aktów normatywnych bądź projektów legislacyjnych,
- analiza treści protokołów oraz wystąpień pokontrolnych organów kontroli państwowej,
- modelowanie ekonomiczne metodą idealizacji i stopniowej konkretyzacji modelu (Nowak 1972, Nowak 1977),
- badania o charakterze empirycznym.

12.5 Literatura

Deis, Jr., D.R., Giroux, G.A. (1992). Determinants of Audit Quality in the Public Sector. *The Accounting Review*, 67(3), 462–479.

Dobrowolski, Z. (2004). *Kontrola wydatków publicznych w systemie demokracji amerykańskiej*. Wydawnictwo Sejmowe, Warszawa.

Dobrowolski, Z. (2020). The supreme audit institutions readiness to uncertainty. *Entrepreneurship and Sustainability Issues*, Vol. 8, Issue 1, pp. 513-525.

Dobrowolski, Z. (2021). *Audyt. Formułowanie ustaleń. Ryzyka*. Wolters Kluwer, Warszawa.

Dobrowolski, Z. (2022). The Role of the Supreme Audit Institutions in Counteracting VAT Gap in the European States. A Cross-Country Comparative Study. *Przegląd Organizacji*, Nr 9, ss. 13-19.

Dobrowolski, Z. Sułkowski, Ł.; Vida, I. (2022). The Negative Social Capital and Supreme Audit Institutions: Cognitive Orientation and Practical Tips. *Montenegrin Journal of Economics*, Vol. 18, No. 4, pp. 181-190.

Dobrowolski, Z., Kościelniak, J. (2018). *Audyty śledczy w spółkach Skarbu Państwa i spółkach komunalnych*. Monografie i Studia Instytutu Spraw Publicznych Uniwersytetu Jagiellońskiego, Kraków.

Dobrowolski, Z., Kościelniak, J. (2019). *Kontrola publiczna. Ciągłość i zmiana. 100 lat kontroli państwowej*. Wydawnictwo CeDeWu, Warszawa.

Dobrowolski, Z., Sułkowski, Ł. (2021). The role of supreme audit institutions in energy accountability in EU countries. *Energy Policy*, Vol. 156, 112413.

Dobrowolski, Z., Sułkowski, Ł., Bařinová, D. (2022). Auditors Maximising Their Utility: Economic Analysis of the Supreme Audit Offices. *Journal of International Studies*, 15(3), 98-110.

Dobrowolski, Z., Sułkowski, Ł., Bařinová, D. (2022). Auditors Maximising Their Utility: Economic Analysis of the Supreme Audit Offices. *Journal of International Studies*, Vol. 15, Issue 3, pp. 98-110.

Dobrowolski, Z., Sułkowski, Ł.; Panait, M. (2022). Using the Business Model Canvas to Improve Audit Processes. *Problems and Perspectives in Management*, Vol. 20, Issue 3, pp. 142-152.

Ferry, L., Radcliffe, V.S., Steccolini, I. (2022). The future of public audit. *Financial Accountability & Management*, 38(3), 325-336.

Ferry, L., Ruggiero, P. (2022). *Auditing Practices in Local Governments: An International Comparison*. Emerald Publishing Ltd., Bingley.

Fomeraud G., *L'audit des collectivités locales en France et dans les pays francophones*, LGDJ, collection décentralisation et développement local sous la direction de M. BOUVIER et G. DUPUIS, 1991.

Gonet, W. (2018). Kontrola samorządowych osób prawnych i samorządowych jednostek organizacyjnych przez Regionalne Izby Obrachunkowe. *Finanse Komunalne*, nr 12, 38—56.

Knechel, W.R., Salterio, S.E. (2017). *Auditing. Assurance and Risk*. Fourth Edition. Routledge, New York, Abingdon.

Krawczyk, R.P. (2019). Wizje kontroli samorządu terytorialnego wykonywanego przez regionalne izby obrachunkowe a rzeczywistość. *Finanse Komunalne*, nr 1-2, 74—84.

Le Foll J., *Chambres régionales et territoriales des comptes*, p. 1215, Editions du Juris - Classeur, 1995, p 1-143.

Massil Baraka, Faiza Benikhlef, Amel Kasmi, *Legal audit: comparison between France, the United States and Algeria*, *The Business and Management Review*, Volume 10, Number 1, November 2018.

Ocak, M., Can, G. (2019). Do government-experienced auditors reduce audit quality?. *Managerial Auditing Journal*, 34(6), 722-748.

Pichon A., Orsoni G., Collectif, *Les Chambres régionales et territoriales des comptes, XXe anniversaire*, LGDJ, 2004.

Serieyx A., *Chambres régionales des comptes et Audit interne : une complémentarité indispensable*, *Revue Française de l'audit interne*, n° 130, 1996, p 97.

Skoczylas, D. (2020). Uprawnienia nadzorcze i kontrolne regionalnych izb obrachunkowych w zakresie funkcjonowania jednostek samorządu terytorialnego a zadania Najwyższej Izby Kontroli. *Finanse Komunalne*, nr 6, 64-76.

Snyder, H. (2019). Literature review as a research methodology: An overview and guidelines. *Journal of Business Research*, 104, 333-339.

Stec, M. (red.) (2010), *Regionalne izby obrachunkowe. Charakterystyka ustrojowa i komentarz do ustawy*. Wolters Kluwer, Warszawa

Sułkowski, Ł., Dobrowolski, Z. (2021). The role of supreme audit institutions in energy accountability in EU countries. *Energy Policy*, Vol. 156, 112413.

Sylwestrzak A. (2006), *Kontrola administracji publicznej w III Rzeczypospolitej Polskiej*, Wydawnictwo Uniwersytetu Gdańskiego, Gdańsk.

Sylwestrzak, A. (2006), *Najwyższa Izba Kontroli, studium prawnoustrojowe*. Wydawnictwo Sejmowe, Warszawa.

Szołno-Koguc, J. (2011). Dylematy skuteczności kontroli finansów publicznych (na przykładzie regionalnych izb obrachunkowych). *Zeszyty Naukowe*, Nr 10, Kraków 2011, 105-120.

Wyporska-Frankiewicz, J., Berek, M., Jarzęcka-Siwik, E. (2020). *Kontrola wykonywania zadań i nadzór nad jednostkami samorządu terytorialnego*. Wolter Kluwer, Warszawa.